

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2021

Biblioterapi

En kvalitativ studie om tillämpad biblioterapi utanför Sverige

ANNA RODELL DAHLBERG

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Anna Rodell Dahlberg

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Biblioterapi: En kvalitativ studie om tillämpad biblioterapi utanför Sverige

Engelsk titel: Bibliotherapy: A qualitative study of applied bibliotherapy outside Sweden

Författare: Anna Rodell Dahlberg

Färdigställt: 2021

Abstract: Bibliotherapy is a therapeutic method with book reading and dialogues about literature as its primary focus. It is a method that can be used for reading promotion purposes. Bibliotherapy is relatively unexplored in Sweden. The purpose of this thesis is to investigate how bibliotherapy is applied outside Sweden. The thesis deals with questions regarding what reading promotion activities as well as what work steps and work roles, within the framework of bibliotherapy, that appear in the empirical material. The thesis also discusses possible challenges and obstacles, related to the practice of bibliotherapy that appear in the empirical material.

The analysis method is deductive, qualitative, thematic content analysis. The empirical material consists of twelve research articles. The theoretical framework is a psychological perspective on literature combined with reading bibliotherapy and interactive bibliotherapy.

It was found that bibliotherapy is applied in collaboration between libraries, health care, schools and social authorities. Bibliotherapeutic models/activities such as Books on prescription, Read Yourself Well (RYW), Reading and You Service/Schemes (RAYS) and Read aloud groups are common in United Kingdom, but several of them also occurs in Australia, Canada, Netherlands, South Africa and USA. Establishing cooperation partners, Choose literature, Lead book circles and Conversations about literature are current work steps/roles. Getting to know individuals deeply in order to be able to determine appropriate literature is a challenge, but it strengthens the psychological perspective on literature as a unifying link between bibliotherapy and reading promotion activities. Funding, Marketing and Lack of knowledge about bibliotherapy are other challenges.

Nyckelord:

folkbibliotek, biblioterapi, läsfrämjande, skönlitteratur,
utvecklingsbiblioterapi, läsbiblioterapi, interaktiv
biblioterapi, klinisk biblioterapi

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund: Biblioterapins ursprung.....	1
1.2 Problemformulering.....	2
1.3 Syfte och frågeställningar.....	2
1.4 Avgränsning.....	3
1.5 Begrepp och definitioner.....	3
1.6 Disposition.....	4
2. Tidigare forskning och litteratur	5
2.1 Biblioterapins mångfald.....	5
2.2 Tillämpad biblioterapi.....	6
2.3 Sammanfattning.....	8
3. Teoretiska perspektiv	10
3.1 Ett psykologiskt perspektiv.....	10
3.2 Läsbiblioterapi.....	10
3.3 Interaktiv biblioterapi.....	11
3.4 Sammanfattning.....	12
4. Metod	13
4.1 Kvalitativ forskningsstrategi.....	13
4.2 Insamlingsmetod: Urval av vetenskapliga artiklar.....	13
4.3 Analysmetod: Kvalitativ tematisk innehållsanalys.....	16
4.4 Metodreflektion.....	17
5. Resultat	19
5.1 Läsfrämjande aktiviteter.....	19
5.1.1 Biblioterapeutiska modeller.....	19
5.1.2 Högläsningssgrupper.....	23
5.1.3 Samtal om litteratur.....	24
5.2 Arbetsmoment/roller.....	25
5.3 Utmaningar och hinder.....	27
6. Diskussion, slutsatser och förslag till framtida forskning	29
6.1 Vilka läsfrämjande aktiviteter som faller inom ramen för biblioterapi framkommer i det empiriska materialet?.....	29
6.2 Vilka arbetsmoment och roller som faller inom ramen för biblioterapi framkommer i det empiriska materialet?.....	31
6.3 Vilka eventuella utmaningar och hinder med koppling till utövande av biblioterapi framkommer i det empiriska materialet?.....	33
6.4 Förslag på framtida forskning.....	34

7. Referenslista	35
7.1 Empiriskt material.....	35
7.2 Källor	36
Bilaga 1: Sammanfattning av artiklarna i det empiriska materialet	38

1. Inledning

Biblioterapi är en metod som kan definieras som en terapiform där läsning av böcker och samtal kring dem är i fokus. Biblioterapi har historiskt sett främst kopplats till sjukvård men har alltmer börjat tillämpas inom andra samhällskontexter. Nina Frid (2016:12-13; 88-90), bibliotekarie och handläggare inom området läsfrämjande på Statens kulturråd, diskuterar i boken *Läsa, läka, leva! Om läsfrämjande och biblioterapi*, olika aspekter kring biblioterapi, och menar att genom reflektion kring en läst text, eventuellt i diskussion med andra så kan ett ökat välbefinnande erhållas. Biblioterapi handlar mer om hur en bok påverkar läsaren än om bokens innehåll. Om en individ upplever ett inre behov av att läsa kan det verka läsfrämjande. (Frid, 2016:12-13; 88-90). Biblioterapi används i större utsträckning utanför Sverige, exempelvis i länder som Storbritannien och Finland. Denna uppsats kommer därför belysa olika aktiviteter och modeller som visar hur biblioterapi tillämpas utanför Sverige.

1.1 Bakgrund: Biblioterapins ursprung

Juhani Ihanus (2004:13-31), docent i kulturpsykologi och verksam vid Helsingfors universitet i Finland, diskuterar i boken *Att tala eller att tala, litteraturterapi- ett sätt att växa* litteratur och terapi och redogör för hur begreppet biblioterapi uppkom. I primitiva kulturer fanns tilltro till det läkande ordet. Tillsammans med dans och dramatiska riter fyllde ordet en funktion som botemedel för den forntida människan. Ordets makt visade sig i besvärjelser och trollformler och utgjorde en grund för den magiska läkekonsten. I antikens Grekland behandlades psykiska sjukdomar med en kombination av konstarter och sport. Ord som upprepades genom tal eller sång hävdades ha terapeutiska effekter under förutsättning att orden var ”sköna” (logos kalos), vilket innebar att de var lämpliga för lyssnarens personlighet (ethos) och sinnessällstånd (diathesis). En annan förutsättning var att det var rätt tillfälle (kairos) som personen hörde orden uttalas. Det var också av vikt att orden uttalades av en respekterad person (t.ex. Platons ”psykagog”) som kunde fylla en funktion som både lärare och själsläkare. Vid dessa optimala förutsättningar kunde ordet fylla en funktion som en drog (pharmakon) och därigenom frambringe en själslig harmoni (sophrosyne). Vidare diskuterar Ihanus kring Aristoteles diktlära och begreppet katarsis (rening, rensning), vilket innebar att tragedin som litterär genre lyfte fram känslor och renade människan. Uppfattningen att ord kunde bota eller lindra ångest, lidande och smärta var vanlig bland antikens författare och filosofer. Tröstande skrifter fanns både inom religiös litteratur och bland icke-kristna. Under slutet av 1200-talet lästes koranen som del i behandling på sjukhuset Al-Mansur i Kairo. På medeltiden och initialt i vår tid var det främst religiös litteratur som användes för terapeutiska ändamål. På 1500-talets senare hälft ombildades kloster och fängelser (där b.l.a. psykiskt sjuka vårdades) till sinnessjukhus. Under slutet av 1700-talet accepterades psykologiska förklaringar och metoder för vård av psykiskt sjuka. År 1803 rekommenderades skönlitteratur och teaterpjäser som ”psykisk behandlingsmetod”. (Ihanus, 2004:13-31). Under första världskriget ökade intresset för att använda litteratur som behandlingsmetod. Begreppet biblioterapi (bibliotherapy) uppstod år 1916 av Samuel McChord Crothers (1916:295), essäist inom teologi och verksam i USA, som i boken *A literary clinic* vidare konstaterade att: ”Biblioterapi är en så ny vetenskap att det inte är konstigt att det är många felaktiga åsikter om den faktiska effekten som en

viss bok kan ha. Det finns alltid utrymme för fantasin i sådana frågor ” (Crothers, 1916:295). Läsning ansågs ha en läkande, bildande och fostrande funktion. Initialt förekom biblioterapi endast på sjukhusbibliotek för att främja läsning bland patienter. Under 1930-talet började biblioterapi tillämpas mer seriöst som behandlingsmetod. (Crothers, 1916:295). Ihanus (2004:13-31) menar att litteraturterapi senare kommit att formats till ett eget ämne vilket har internationella debattforum för författare och forskare. På 1960-talet utgjorde litteraturterapi en kompletterande behandlingsmetod och från 1970-talet betraktades litteraturterapi som en självständig behandlingsform och biblioterapeut blev en yrkesbeteckning. (Ihanus, 2004:13-31).

Joyce Rhea Rubin (1978:16-18), verksam som bibliotekskonsult inom biblioteks- och informationsvetenskap i USA, konstaterar i boken *Using bibliotherapy: a guide to theory and practice* att begreppet biblioterapi har ursprung både inom biblioteksvetenskap och psykologi. Vad gäller ursprung från biblioteksvetenskap hänvisar han till en framträdande professor i ämnet, Margaret Monroe, som menade att biblioterapi är en form av läsvägledning. Biblioterapi betraktas då vara en del av biblioteksvetenskap där bibliotekens service med referenssamtal, läsvägledning och biblioterapi är funktioner som är nära sammankopplade. De tre funktionerna fyller alla syften att ge information eller läsvägledning. Biblioterapi kan därmed betraktas som en utvidgad form av läsvägledning. Vad gäller biblioterapins koppling och rötter till psykologin kan det spåras tillbaka till 1905 då gruppterapi tillämpades på patienter med tuberkulos. Rubin menar samtidigt att det går att spåra tillämpning av gruppterapi ända tillbaka till det grekiska dramat, medeltida pjäser och religiösa väckelsemöten. (Rubin, 1978:16-18).

1.2 Problemformulering

Frid (2016:103-107) konstaterar att biblioterapi är relativt outforskat i Sverige. Det finns således en kunskapslucka vad gäller forskning och praktik angående biblioterapi i Sverige. I länder som Storbritannien och Finland finns lång tradition av forskning och praktik. Det är därför relevant att undersöka hur biblioterapi tillämpas utanför Sverige. Det är också intressant att undersöka om det finns problem eller utmaningar i samband med att tillämpa biblioterapi.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet är att genom en forskningsöversikt belysa hur biblioterapi tillämpas utanför Sverige. Ett delsyfte är att inom ramen för undersökningen belysa relationen mellan biblioterapi och läsfrämjande verksamhet. Följande frågeställningar besvaras:

- Vilka biblioterapeutiska aktiviteter framkommer i det empiriska materialet?
- Vilka arbetsmoment och roller som faller inom ramen för biblioterapi framkommer i det empiriska materialet?
- Vilka eventuella utmaningar och hinder med koppling till utövande av biblioterapi framkommer i det empiriska materialet?

1.4 Avgränsning

Avgränsning inom biblioterapi görs till litteratur som konst, och främst mot skönlitteratur som biblioterapeutiskt verktyg. Då även självhjälpsböcker (icke-fiktion) används som biblioterapeutiskt verktyg inom biblioterapi kan även den typen av litteratur komma att omnämnas i uppsatsen.

1.5 Begrepp och definitioner

I uppsatsen jämföras begreppen bibliotek, folkbibliotek och offentliga bibliotek. I uppsatsen jämföras också begreppen utvecklingsbiblioterapi, utvecklingsinriktad biblioterapi och utvecklingsterapi. I en del litteratur och vetenskapliga artiklar förekommer begreppet kreativ biblioterapi då utvecklingsbiblioterapi avses. Nedan redogörs för definitioner och fler begrepp som förekommer i uppsatsen.

I Uppsatsen förekommer begreppet *bibliotekspersonal*, vilket avser en individ som arbetar på bibliotek, av det empiriska materialet framkommer inte någon ytterligare specifik definition på begreppet.

I uppsatsen förekommer begreppet *biblioterapeut* vilket då avser en individ som tillämpar biblioterapi, och syftar då till den yrkesbeteckning som fastställdes och kopplades till litteraturterapi som självständig behandlingsform på 1970-talet (Ihanus, 2004:13-31). Av det empiriska materialet framkommer inte någon information om vilken typ av utbildning som kan relateras till begreppet.

Arleen McCarty Hynes (1986:13-14), pionjär inom biblioterapi och verksam i USA, och Mary Hynes-Berry (1986:13-14), professionell författare och verksam i USA, menar att *Interaktiv biblioterapi* innebär att den läkande processen och/eller en ökad självinsikt sker genom dialog kring en litterär text. En terapeut, en deltagare och en litterär text krävs. Det finns två former av interaktiv biblioterapi, *klinisk biblioterapi* respektive *utvecklingsbiblioterapi*. (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:11-13).

Klinisk biblioterapi används främst inom psykiatrisk vård, kriminalvård samt vid beroendeproblematik (Frid, 2016:90). Klinisk biblioterapi kan även riktas mot grupper med individer som har någon form av fysisk funktionsnedsättning samt kroniskt sjuka individer som är inlagda på sjukhus. Klinisk biblioterapi förekommer också inom behandlingsprogram eller del av behandlingsprogram inom kriminalvården, samt i behandling av individer med beroendeproblematik. (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:13-14).

Cecilia Pettersson (2020:24; 71), fil.dr i litteraturvetenskap och verksam vid Göteborgs universitet, menar att *kreativ interaktiv biblioterapi* innebär att det är någon form av skönlitteratur som används inom interaktiv biblioterapi. (Pettersson, 2020:24; 71).

Läsbiblioterapi innebär att den läkande effekten uppstår i själva läsprocessen, i mötet mellan en läsare och en litterär text (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:10-11).

Med *tillämpad biblioterapi* avses i uppsatsen en aktivitet som faller inom ramen för biblioterapi, där en ledare och deltagare inom aktiviteten möts. Detta kan ske då en aktivitet utförs, exempelvis i en biblioterapeutisk bokcirkel, men mötet inkluderar här också fallet då en individ blir rekommenderad litteratur (av en ledare, biblioterapeut eller bibliotekarie) i biblioterapeutiskt syfte för att läsa på egen hand. Därmed inkluderar begreppet tillämpad biblioterapi här både läsbiblioterapi och interaktiv biblioterapi.

Utvecklingsbiblioterapi (utvecklingsinriktad biblioterapi, utvecklingsterapi) kan användas av alla individer och främjar personlighetsutveckling (Frid, 2016:90). Utvecklingsbiblioterapi är en metod som används för att hjälpa människor med olika typer av behov relaterat till personlighetsutveckling, individerna har därmed ingen diagnos utan anses vara friska (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:14-17).

1.6 Disposition

I uppsatsens inledningskapitel presenterades ämnesområde och samhällsrelevans för studien vilket ramade in uppsatsens syfte och placerade den i ett forskningsområde. I kapitel 2 presenteras tidigare forskning och litteratur, vilka är valda utifrån uppsatsens problemformulering, syfte och frågeställningar. Därefter följer kapitel 3, ett teorikapitel vilket initialt redogör för ett psykologiskt perspektiv vilket belyser förhållandet mellan biblioterapi och litteratur. Efter det presenteras perspektivet läsbiblioterapi och perspektivet interaktiv biblioterapi. Teorikapitlet förtydligar biblioterapiens specifika kännetecken och knyter därmed an till inledningskapitlet och tidigare forskning. Kapitel 4 är ett metodkapitel där vald forskningsstrategi, insamlingsmetod och analysmetod presenteras tillsammans med motiveringar till dessa. Här redogörs också för urval och motivering av det empiriska materialet samt metodreflektion. I Kapitel 5 redovisas resultatet vilket presenteras utifrån tre teman, vilka utgår från uppsatsens frågeställningar. I diskussionen i kapitel 6 relateras resultatet till tidigare forskning och litteratur samt till teoretiska perspektiv. Slutsatser och förslag på framtida forskning presenteras också.

2. Tidigare forskning och litteratur

I detta kapitel redovisas tidigare forskning och litteratur under avsnitten *Biblioterapins mångfald* samt *Tillämpad biblioterapi*. Denna indelning har gjorts utifrån studiernas huvudfokus, de kan därmed i viss mån överlappa varandra. Texterna är relevanta för uppsatsens ämnesområde, problemformulering, syfte och frågeställningar. I diskussionen i kapitel 6 relateras tidigare forskning och litteratur till resultatet i kapitel 5.

2.1 Biblioterapins mångfald

Liz Brewster (2018:3-18), universitetslektor inom medicinsk utbildning och verksam vid Lancaster University i Storbritannien, redogör i kapitlet *Bibliotherapy: a critical history* (i boken *Bibliotherapy*) för biblioterapins utveckling. Redogörelsen visar att biblioterapi tidigare främst använts inom sjukhusmiljö, till att idag fått ett bredare användningsområde inom andra samhällskontexter, exempelvis inom offentliga bibliotek och hälsovård. Begreppets mångfald har återspeglats via frågeställningar som: Vem ska ta initiativ till biblioterapi? På vilket sätt ska de vara involverade? Vem/vilka ska välja ut den litteratur som ska användas? Brewster konstaterar att biblioterapins historia ger uttryck för en förändrad förståelse av välbefinnande och psykisk hälsa, men den speglar också förändrade behandlingsmetoder och förhållningssätt till sjukvård generellt. Genom ny kunskap och bevis om biblioterapins effekter formades en modell under tidigt 2000-tal, vilken först började tillämpas på bibliotek i Storbritannien. Modellen innebär att böcker/litteratur skrivs ut på recept. Listan på rekommenderade titlar, vilken fastställs av sjukvårdspersonal, innehåller ofta självhjälpsböcker som ska vara lättillgängliga genom folkbibliotek. (Brewster, 2018:3-18).

Debbie McCullis (2012:23-38), verksam inom medicin och vetenskapligt skrivande i USA, redovisar i artikeln *Bibliotherapy: Historical and Research Perspectives*, en tematisk innehållsanalys gällande publicerad litteratur om biblioterapi under perioden 1900-1958. De teman som presenteras skildrar ett brett användningsområde för biblioterapi: biblioterapi kopplat till bokurval, biblioterapi på sjukhusbibliotek, biblioterapi som terapeutiskt värde, sjukhusbibliotekariers funktion, bibliotekariers förhållningssätt till patienter, sjukhusbibliotekariers inriktning, forskning om biblioterapi och service till olika patienter. Vidare presenteras de skilda discipliner som publicerad litteratur under perioden 1961-2000 tillhört, vilka var: psykiatri, medicin, hälsovård, pedagogik och biblioteksverksamhet. Av studien framträder tre skilda slag av biblioterapi: klinisk biblioterapi, utvecklingsterapi och kund/patientinriktad utvecklingsbiblioterapi. Genom presenterade teman och discipliner skapas förståelse för begreppet biblioterapi och dess historiska utveckling, samt förståelse för hur forskning och praktisk biblioterapi kommit att fortsätta utvecklas. (McCullis, 2012:23-38).

Pettersson (2020:69-87) diskuterar, i boken *Biblioterapi: hälsofrämjande läsning i teori och praktik*, biblioterapins utveckling och olika användningsområden i Sverige. Pettersson anger att det är den kreativa interaktiva biblioterapin som varit vanligast i Sverige från omkring 2010. Biblioterapin, vilken bedrivits inom exempelvis biblioteks- eller studieförbund, har främst tillhört den utvecklingsinriktade biblioterapin. Klinisk biblioterapi har förekommit i enstaka fall. En annan kontext där terapeutisk läsning har

praktiserats relativt tidigt är inom äldreomsorg, ett exempel är Tellus dagcenter i Stockholm som har etablerat läsecirklar för funktionsnedsatta och pensionärer i syfte att minska isolering och/eller främja ett friskt åldrande. Andra äldreboenden genomför högläsningstunder för individer med demenssjukdom, vilket fyller en funktion för minnesträning samt främjar psykiskt välbefinnande. Vidare menar Pettersson att tillämpad biblioterapi, exempelvis läsecirklar, anordnas för att främja hälsa och välbefinnande för individer som befinner sig i en sjukskrivning och/eller har psykisk eller fysisk relaterad ohälsa av något slag. (Pettersson, 2020:69-87).

Pettersson (2020:73-75) diskuterar en form av tillämpad biblioterapi, vilken riktas till friska personer som med hjälp av diskussion kring litteratur vill utvecklas på det personliga planet (utvecklingsinriktad biblioterapi), som har organiserats och organiseras på flera orter. Ett annat exempel på en traditionell form av biblioterapi, med inriktning mot litteratur och samtal kring den, har under 2020 tillämpats på Salbergaanstalten. Andra verksamheter som bedriver tillämpad biblioterapi i Sverige är på sjukhus och sjukhusbibliotek. Ett exempel är Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus i Göteborg som från 2013 bedriver en läsklubb för sjuka barn, i vilken bibliotekarier läser för barnen och där texterna sedan diskuteras. (Pettersson, 2020:73-75). Vidare uppger Pettersson (2020:76-77) att biblioterapi börjat tillämpas i andra medicinska sammanhang i Sverige, ett exempel är psykologer som integrerar terapeutisk läsning i deras kliniska verksamheter. Pettersson lyfter dock problematiken med att svenska läkare har en viss avvaktande hållning vad gäller biblioterapi, vilket delvis kan förklaras av att de måste följa Socialstyrelsens riktlinjer angående vilken form av forskning som måste finnas bakom och stödja en viss behandlingsform. Vad gäller *Böcker på recept* lade två socialdemokratiska politiker i Vänersborg år 2017 en motion till regionfullmäktige. Motionen handlade om att införa litteraturläsning på recept i enlighet med den brittiska modellen. Förslaget drevs inte igenom, trots det anser Pettersson att det indikerar ett ökat politiskt engagemang för litteraturens hälsofrämjande potential. (Pettersson, 2020:76-77). Vidare uppmärksammar Pettersson (2020:32-34) aktiviteten *Shared Reading* vilken har likheter med biblioterapi. *Shared Reading* började tillämpas av läsarorganisationen *The Reader Organisation* (TRO) i England i början av 2000-talet. Då *Shared Reading* tillämpas av TRO kallas modellen *Get Into Reading* (GIR) och innebär att en grupp genomför högläsning av skönlitteratur tillsammans. Aktiviteten har inte ett terapeutiskt syfte i första hand utan startades för att verka läsförbättrande. Pettersson belyser ett svenskt exempel på *Shared Reading* (2018) där Studieförbundet Vuxenskolan i Jönköpings län, Intresseföreningen för schizofreni och liknande psykosor samt Myndigheten för tillgängliga medier samarbetat och där aktiviteten inriktats på att främja det psykiska och sociala välmåendet hos individer med psykisk ohälsa eller annan sjukdom. Pettersson menar att det inte bör dras för hårda gränsdragningar mellan *Shared Reading* och andra kreativa terapiformer med fokus på texter och litteratur. (Pettersson, 2020:32-34).

2.2 Tillämpad biblioterapi

Ya-Ling Lu (2008:47-49), informationsvetare inom biblioteks- och informationsvetenskap och verksam vid Rutgers University i USA, diskuterar i artikeln *Helping children cope: What is bibliotherapy?* begreppet biblioterapi och hur biblioterapi kan praktiseras. Syftet var att besvara frågor som: Vad är biblioterapi? Ska

den typ av stöd och rådgivning bibliotekarier ofta ger till barn och unga vad gäller kärleksbekymmer, rädslor eller mobbning, betraktas som biblioterapi? Ska barn-och ungdomsbibliotekarier tillhandahålla den typ av service? Finns det hinder eller problem med att bibliotekarier praktiserar biblioterapi i en bibliotekskontext? Lu menar att terminologin i sig självt kan utgöra ett hinder för icke-klinisk personal eftersom begreppet biblioterapi kan associeras med licensiering och medicinska behandlingar. Intressanta aspekter relaterat till terrordåden 11 september framkommer i studien. Efter tragedin ökade antalet besökare till de offentliga biblioteken. I skolan ökade barn och ungas behov av att läsa berättelser i syfte att erhålla verklighetsflykt. Föräldrar frågade efter böcker som kunde ge stöd i samband med att hantera barns flygrädsla. American Library Association (ALA) kom att erbjuda en webbsida med ett brett utbud av material, t.ex. om hur bibliotek kunde vara ett stöd för människor att hantera tragedin. Lu refererar vidare till en empirisk studie utförd på tre offentliga bibliotek i Kalifornien, vars resultat visar att den stödjande och rådgivande funktionen existerar även under normala omständigheter och inte enbart vid nationell kris. Bibliotekarierna erbjöd även icke-kliniska program i syfte att ge stöd till barn att hantera specifika situationer. Vidare visar studien att biblioterapi på bibliotek bör inriktas på den potentiellt läkande effekt som läsning kan ha. ALA bör tillhandahålla riktlinjer som skiljer på klinisk biblioterapi från den som bibliotekarier kan utföra. Biblioteken bör samarbeta med föräldrar och lärare för att finna evidens för att denna typ av biblioterapi har effekt. (Lu, 2008:47-49).

Agneta Heinö (2004:1-6; 49-53) undersöker, i magisteruppsatsen *Man behöver inte vara officiellt deprimerad: Om biblioterapi som biblioteksverksamhet, med Kirklees i England som exempel*, hur och varför biblioterapi kan praktiseras i biblioteksverksamhet. Projektet i Kirklees initierades av bibliotekssektorn och syftade till att erbjuda läsning istället för medicinsk behandling, nå socialt isolerade, inspirera till samtal om litteratur på exempelvis vårdcentraler, men också för att marknadsföra bibliotekets tjänster och utveckla läsning inom kommunal verksamhet. Fyra kvalitativa intervjuer genomfördes med bibliotekarier och biblioterapeuter. Studien visar att biblioterapi kan delas in i ett psykologiskt respektive ett bibliotekariskt synsätt. Terapide-len inom biblioterapi bör praktiseras av samtalsbehandlare och biblio-delen kan praktiseras på bibliotek. Biblio-delen av biblioterapi innebär att läsning betraktas vara en allmänmänsklig och normal aktivitet som kan utövas på eller genom bibliotek. Detta kan utföras i samarbete med socialtjänst, sjukvård eller med andra samhällsaktörer. Det centrala är att en individ inte behöver ha en diagnos av något slag. Finansiering, kunnig och engagerad personal samt en tro på idén med biblioterapi krävs för att biblioterapi ska kunna genomföras inom biblioteksverksamhet. (Heinö, 2004:1-6; 49-53).

Maria Gambring (2018:1-6; 40-52) undersöker, i masteruppsatsen *Litteraturens betydelse: En intervjustudie av ett antal folkbibliotekariers förhållningssätt till biblioterapi i relation till sin yrkesroll och litteraturförmedling*, biblioterapi inom en folkbibliotekskontext utifrån folkbibliotekariers perspektiv. Frågor som behandlas är: Vilka egenskaper och kompetenser tillhör yrkesrollen kopplat till litteraturförmedling? Hur ser relationen ut mellan biblioterapi och andra former av litteraturförmedling? Ska biblioterapi praktiseras på svenska folkbibliotek? Det är en kvalitativ intervjustudie där intervjuer har utförts med sju bibliotekarier från olika folkbibliotek. Det empiriska materialet analyserades genom tematisk analys. Studiens resultat identifierar sex framträdande funktioner inom bibliotekaryrket: informationssökning, digital kompetens, litteraturkännedom, bibliotekarien som allvetare, social kompetens och

personliga egenskaper som flexibilitet, tålamod och stresstålighet. Bibliotekarier anser att det finns likheter med traditionella sätt att förmedla litteratur, exempelvis bokcirklar. Vidare visar studiens resultat att informanterna anser att det är problematiskt att införa biblioterapi på folkbiblioteket. De faktorer som gör det problematiskt är kopplingen till termen terapi, kunskapsbrist hos bibliotekarier och användare samt brist på utbildning. Det krävs också större samarbeten mellan olika aktörer för att biblioterapi ska kunna implementeras på folkbibliotek. (Gambring, 2018:1-6; 40-52).

Christina Hjul (2020:1-7; 59-66) undersöker, i masteruppsatsen *Biblioterapi på folkbibliotek – en kvalitativ studie*, dels begreppet biblioterapi som en process och läsfrämjande aktivitet men även folkbiblioteket som en arena för meningsskapande aktiviteter. Studien har både ett sändarperspektiv (biblioteksföreträdare) och ett mottagarperspektiv (deltagare i biblioterapiaktivitet på folkbibliotek). Uppsatsen besvarar frågor som: Varför väljer folkbiblioteken att arbeta med biblioterapi? Hur arbetar folkbiblioteken med biblioterapi? Varför och hur väljer människor att delta i biblioterapi? Vad blir de tänkbara effekterna för folkbiblioteken respektive deltagare genom att biblioterapi praktiseras? I en fallstudie av en biblioterapeutisk aktivitet på ett folkbibliotek, visar resultatet att biblioteksföreträdare anser att biblioterapi är ett viktigt verktyg för människor i samband med betydelsefulla konversationer och för att hantera existentiella frågor. Deltagarna uppskattar biblioterapi som en grund för djupa samtal om t.ex. existentiella frågor. Studien visar också att processen gynnar identifikation och katarsis samt att läsning erbjuder nöje och verklighetsflykt. De professionella menar att de offentliga biblioteken ska praktisera biblioterapi i läsfrämjande syfte. (Hjul, 2020:1-7; 59-66).

Pettersson (2020:131-135; 138-152) redogör, i boken *Biblioterapi: hälsofrämjande läsning i teori och praktik*, för studien *Läsning - ett medel för att främja psykiskt välbefinnande?* Studien genomfördes 2015 och behandlade läsning och välbefinnande. Läsning utförd i grupp samt samtal och diskussion om den lästa litteraturen ingick också i studien. Studieobjektet var en läsecirkel i Folkuniversitetets regi med deltagare som hade långvarig psykisk ohälsa. Den centrala frågeställningen var: Påverkar läsecirkeln deltagarnas välbefinnande? På vilket sätt påverkar det i så fall välbefinnandet? Empiri till studien samlades in genom enkäter och intervjuer. Petterson lyfter fram följande fem kategorier inom fritidsläsning som studien belyser: kunskapsförmedlande, perspektivskapande, eskapistisk, terapeutisk samt estetisk njutning. Studiens resultat visar att läsecirkeln generellt var en aktivitet som hade gynnsam effekt på deltagarnas psykiska välbefinnande. Intressant var att inte bara det psykiska välbefinnandet ökade, utan också det sociala välbefinnandet som innefattar aspekter som självkänsla, självförtroende, kommunikationsförmåga, upplevelse av social gemenskap och minskad social isolering. En annan intressant aspekt som studien visar var att deltagare som samtidigt deltog i andra typer av bokcirklar menade att den biblioterapeutiska bokcirkeln påverkade livet på ett djupare och mer meningsfullt sätt även utanför cirkeln än vad de mer traditionella bokcirkelarna gjorde. (Pettersson, 2020: 131-135; 138-152).

2.3 Sammanfattning

Av kapitlet framkommer biblioterapiens mångfald vad gäller hur forskning och tillämpning av biblioterapi har utvecklats inom olika discipliner, vilket gör att

biblioterapins tvärvetenskaplighet tydliggörs. Detta är användbart i uppsatsen då det underlättar förståelsen av det empiriska materialet. Det är av vikt att ha förståelse för att biblioterapi främst har använts inom sjukhusmiljö men har kommit att få ett bredare användningsområde inom andra samhällskontexter som offentliga bibliotek och hälsovård. Sammantaget lyfter den tidigare forskningen många centrala frågeställningar, relaterat till att tillämpa biblioterapi, vilka har varit användbara i uppsatsen genom att de blivit ett stöd i tolkningen av det empiriska materialet genom att synliggöra centrala delar. Centrala frågeställningar av betydelse var: Vem och vilka kan ta initiativ till biblioterapi? Vilka olika arbetsmoment framträder för de som ska tillämpa biblioterapi? Hur ska de vara involverade och vem ska välja den litteratur som ska användas? Vilka biblioterapeutiska effekter framträder? Vilka olika samhällsaktörer kan etablera samarbete vid tillämpning av biblioterapi? Finns det utmaningar och hinder i samband med att tillämpa biblioterapi? De olika frågeställningarna som behandlas är därmed ett stöd i uppsatsen då de tydliggör och gör det lättare att se och förstå olika samband i det empiriska materialet. Detta underlättar att kunna relatera uppsatsens resultat till tidigare forskning, men också att relatera uppsatsens olika resultatdelar till varandra och kunna föra en diskussion kring detta i kapitlet diskussion och slutsatser.

3. Teoretiska perspektiv

I detta kapitel redovisas de teoretiska perspektiv som uppsatsen förhåller sig till och som är lämpliga utifrån uppsatsens ämnesområde, problemformulering, syfte och frågeställningar. I diskussionen i kapitel 6 relateras de teoretiska perspektiven till resultatet i kapitel 5. I avsnitt 3.1 redogörs för det psykologiska förhållningssättet på litteratur och historieberättande. Då litteratur är centralt inom biblioterapi är perspektivet relevant för uppsatsen då det tydligt belyser hur litteratur kan beröra och påverka människor. I avsnitt 3.2 redogörs för perspektivet läsbiblioterapi vilket är relevant då det förklarar effekten som läsandet i sig självt har. Läsbiblioterapi kan därmed sägas föregå den interaktiva biblioterapin. Ett synsätt på läsning av skönlitteratur presenteras därför tillsammans med perspektivet läsbiblioterapi, även om detta är relevant också inom interaktiv biblioterapi. Interaktiv biblioterapi redovisas i avsnitt 3.3 och är relevant för uppsatsen då det förklarar den process som sker då biblioterapi utövas med en biblioterapeut (bibliotekarie/bokcirkelledare) och deltagare. Den interaktiva biblioterapin delas in i klinisk respektive utvecklingsbiblioterapi vilka också presenteras i avsnitt 3.3.

3.1 Ett psykologiskt perspektiv

Sarah McNicol (2018:28-29), forskare inom informationsvetenskap och verksam vid Manchester Metropolitan University i Storbritannien, belyser i kapitlet *Theories of bibliotherapy* (i boken *Bibliotherapy*) att ett sätt att ta sig an biblioterapi är att tillämpa ett psykologiskt perspektiv på litteratur och historieberättande. Biblioterapi betraktas då som en process i tre steg: *identifikation*, *katarsis* och *insikt*. Perspektivet stödjer både klinisk biblioterapi och biblioterapi som tillämpas i andra samhällskontexter, exempelvis inom folkbibliotek och skola. Med identifikation avses den reaktion som sker då en läsare identifierar sig med en situation eller en karaktär i en litterär text. Identifikation kan erhållas genom att undersöka en karaktärs beteende och motiv, och samtidigt fundera och reflektera kring sig egen uppfattning och agerande genom att erinra sig och göra kopplingar till händelser i sitt eget liv. Katarsis innebär att en läsare har gemensamma känslor och tankar med en karaktär i en berättelse och samtidigt kan relatera dem till händelser i sitt eget liv. Insikt nås då en läsare inser att den genom att relatera till en karaktär eller situation samtidigt kan lära sig något av detta och därmed erhålla förutsättningar att agera mer effektivt med sina egna problem. Här kan ett förhållningssätt till problemet nå en intellektuell nivå vilket kan underlätta förståelse för sin egen motivation, eller att en medvetenhet om något som är tillämpligt i sitt eget liv nås. (Morawski, 1997 och Shrodes, 1955, refererad i McNicol, 2018:28-29).

3.2 Läsbiblioterapi

McCarty Hynes och Hynes-Berry (1986:10-11) redogör, i boken *Biblio-poetry therapy: The interactive process: a handbook*, för begreppet biblioterapi och hur det delas in i perspektiven *läsbiblioterapi* respektive *interaktiv biblioterapi*. Perspektiven skiljer därmed på den nytta som kan erhållas genom läsprocessen i sig självt och den nytta som kan uppkomma genom att diskutera kring en läsares upplevelser och reaktion av att ha läst en text. (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:10-11). Inom läsbiblioterapin uppstår den läkande effekten genom läsandet i sig självt. Detta perspektiv har

utgångspunkt i en traditionell syn på bibliotekariens roll att förmedla litteratur. Under 1920-talet blev det vanligt att bibliotekarier aktivt sökte och erbjöd material (texter, litteratur) som de ansåg ha möjlig terapeutisk verkan. (Bryan, 1939, refererad i McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:10). Kärnan i läsbiblioterapi är att den gynnsamma, terapeutiska effekten uppstår i mötet mellan en läsare och en litterär text. Texten kan ha förmedlats av exempelvis en bibliotekarie eller lärare, men den som förmedlat texten är inte mer engagerad än så. (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:10-11). Torsten Pettersson (2009:22-23), professor i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet, belyser i kapitlet *Att läsa för att utvecklas* (i antologin *Litteratur som livskunskap: tvärvetenskapliga perspektiv på personlighetsutvecklande läsning*) att skönlitteratur kan betraktas utifrån ett upplevelseperspektiv samt utifrån ett perspektiv om representation. En skönlitterär text handlar om personer, händelser och situationer som inte existerar i den verkliga världen. Dessa fiktioner kan ändå belysa verkligheten och individers upplevelser av en livssituation, genom att läsaren har förmågan att ta emot presentationer av en fiktiv värld och betrakta den som representativ för en grupp individer och specifika situationer i verkligheten. (Pettersson, 2009:22-23).

3.3 Interaktiv biblioterapi

Inom den interaktiva biblioterapi finns en terapeutisk dimension som uppstår genom dialog angående en individs reaktioner och känslor på en litterär text. Inom interaktiv biblioterapi sker således den läkande processen och/eller en ökad självinsikt genom dialog kring den litterära texten och inte genom läsakten i sig självt. Kärnan är att deltagare, terapeut (bibliotekarie/utövare av biblioterapi) och en litterär text krävs för att utöva interaktiv biblioterapi. Personliga reaktioner på en text är viktig, men också den dialog som kan föras med den som utövar biblioterapi. Detta kan göra att nya insikter nås, vilket styrker synsättet att betrakta biblioterapi som *terapi*. Biblioterapiens möjligheter att främja självinsikt framkommer då individen möter sina äkta känslor. Det är dock inte den känslan isolerad som är av central betydelse. Den främjande effekten som är ett resultat av interaktiv biblioterapi kommer från den kognitiva process som uppstår genom att en äkta känsla först registreras och att individen efter det sorterar och utvärderar känslorna, responsen och reaktionen. Den process som sker i interaktiv biblioterapi kan alla människor ta del av och erhålla effekt av, inte bara individer med psykisk ohälsa. Interaktiv biblioterapi utövas och har effekt på olika grupper/typer av individer. Betoningen inom interaktiv biblioterapi kan därmed skilja sig åt beroende på vilken typ av grupp den riktas mot, vilket har lett till att de som praktiserar biblioterapi skiljer mellan klinisk biblioterapi och utvecklingsbiblioterapi. (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:11-13).

Klinisk biblioterapi tillämpas ofta mot individer inom särskilda behandlingsprogram. Den som då leder biblioterapi nyttjar en psykoterapeutisk metodik där litteraturen är det främsta verktyget. Inom den kliniska biblioterapi behandlas individer som har någon form av emotionellt instabilt personlighetssyndrom och som vårdats på sjukhus/institution och som kan behöva uppföljning och behandling eller behöver få professionell behandling av en oberoende part. Klinisk biblioterapi kan användas och formas utifrån särskilda gruppers behov, som tonåringar med psykisk ohälsa eller kroniskt sjuka individer som är inlagda på sjukhus. En annan grupp kan vara individer med någon form av fysisk funktionsnedsättning som blindhet eller dövhet. Klinisk biblioterapi kan också nyttjas som behandlingsprogram eller del av behandlingsprogram

inom kriminalvården. En annan grupp som denna typ av biblioterapi kan riktas mot är missbrukare av alkohol eller droger. (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:13-14).

Utvecklingsbiblioterapi är en metod som används för att hjälpa människor med olika typer av behov relaterat till personlighetsutveckling. Dessa individer har ingen diagnos utan betraktas som friska. Syftet är att individer ska växa som människor på det personliga planet genom att få verktyg att konfrontera och hantera känslor och få ökad självinsikt. Utvecklingsbiblioterapi kan praktiseras i grupper inom olika samhällskontexter som bibliotek, skolor, kulturhus eller kyrkor. Utvecklingsbiblioterapi kan användas inom gruppen barn och tonåringar, målet med biblioterapi skiljer sig då jämfört med de mål som sätts inom vanlig läsning inom skolverksamhet. För pensionärer kan utvecklingsbiblioterapi praktiseras och organiseras inom något samhällscenter som kulturhus, bibliotek, kyrka eller pensionärshem. Utvecklingsbiblioterapi kan också praktiseras utifrån grupper med särskilda behov av stöd, som arbetslösa, ensamstående föräldrar eller kvinnogrupper. I fokus är att hitta verktyg för att hantera problem som kan vara vanligt förekommande för den specifika gruppen. På folkbibliotek kan utvecklingsbiblioterapi praktiseras och riktas mot individer som inte har behov av klinisk biblioterapi. Det behöver inte heller vara något som förenar deltagarna, som ålder eller att de tillhör en grupp av det som diskuteras ovan. (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:14-17).

3.4 Sammanfattning

Det psykologiska perspektivet kan betraktas som ett övergripande perspektiv i uppsatsen, vilket ramar in begreppet biblioterapi och förtydligar biblioterapiens specifika kännetecken kopplat till litteratur. I diskussionen i kapitel 6 kommer därför processen vad gäller identifikation, katarsis och insikt att relateras till resultatet i kapitel 5. Läs biblioterapi syftar till läsakten och den process som sker mellan en läsare och en text. Den interaktiva biblioterapi innebär att den terapeutiska effekten nås genom dialog kring litteratur. I diskussionskapitlet kommer även dessa perspektiv att relateras till resultatkapitlet. I tabell 1 visas exempel på hur de teoretiska perspektiven används som stöd vid analys, tolkning och diskussion av det empiriska materialet, genom att de biblioterapeutiska aktiviteterna relateras till de teoretiska perspektiven.

Teoretiskt perspektiv	Typ av aktivitet, modell
Psykologiska perspektivet (identifikation, katarsis, insikt).	*Individuell läsning av litteratur. Samtal om litteratur *(Redovisas inte som en aktivitet/modell i resultatet av det empiriska materialet, men betraktas här som en aktivitet, eftersom individuell läsning av litteratur förekommer inom flertalet av de redovisade biblioterapeutiska modellerna/aktiviteterna).
Läs biblioterapi (läsare och litteratur).	*Individuell läsning av litteratur.
Interaktiv biblioterapi (ledare och 1 eller flera deltagare)	Samtal om litteratur (i grupp och enskilt).

Tabell 1. Exempel på hur de teoretiska perspektiven används som stöd vid analys, tolkning och diskussion av det empiriska materialet.

4. Metod

I detta kapitel presenteras vald forskningsstrategi, insamlingsmetod och analysmetod. I avsnitt 4.1 redovisas kännetecknen för kvalitativ forskningsstrategi samt motivering till den valda strategin. I avsnitt 4.2 redovisas insamlingsmetod och urval av vetenskapliga artiklar och i avsnitt 4.3 redovisas analysmetoden kvalitativ tematisk innehållsanalys. I avsnitten 4.2 och 4.3 redovisas också motivering till valet av respektive metod.

4.1 Kvalitativ forskningsstrategi

Denna uppsats har en kvalitativ forskningsstrategi som, enligt Alan Bryman (2011:40), professor i organisation och samhällsforskning i USA, kännetecknas av att inte vara kvantifierande. Ett annat kännetecken är att begrepp betraktas som verktyg att fånga olika aspekter vilka de kan representera (Blumer, 1954, refererad i Bryman, 2011:348-349). Jarl Backman (2016:55-56), professor inom pedagogik vid Umeå universitet, menar att det kvalitativa perspektivet har ett förhållningssätt där den omgivande verkligheten betraktas subjektivt. Verkligheten anses vara en individuell, social och/eller en kulturell konstruktion. Begrepp som kontext, process, innebörd och mening är centrala. (Backman, 2016; 55-56). Den kvalitativa forskningsstrategin föreföll därmed lämplig för uppsatsen och dess problemformulering, syfte och frågeställningar. I uppsatsen är inte kvantitativa mått relevant, det är ”ordet” i skrift som är det väsentliga för förståelse och tolkning av det empiriska materialet. I fokus för uppsatsen är ett brett perspektiv på begreppet biblioterapi med avseende på hur det kan tillämpas i olika samhällskontexter. Begreppet biblioterapi kan därmed betraktas som ett verktyg för att fånga olika aspekter det kan representera.

Konstruktionism är en ontologisk inriktning där sociala företeelser och dess betydelse anses skapas av sociala aktörer (Bryman, 2011:36-40; 340-342). I uppsatsen är det inte en objektiv värld som ska beskrivas. I stället kan världen betraktas bestå av sociala företeelser vilka skapats av aktörer. I uppsatsen handlar detta om att tillämpad biblioterapi kan betraktas som en slags social företeelse, skapad av olika aktörer, vilken studeras i de vetenskapliga texterna. Vidare förhåller sig uppsatsen till en tolkande kunskapsteoretisk inriktning då den sociala företeelsen tolkas genom det empiriska materialet. Genom dessa förhållningssätt till ontologi och kunskapsteori framstod den kvalitativa forskningsstrategin lämplig för denna uppsats.

4.2 Insamlingsmetod: Urval av vetenskapliga artiklar

Empirin utgörs av insamling och urval av befintliga dokument i form av vetenskapliga artiklar. Urvalskriterier var att de vetenskapliga artiklarna skulle vara publicerade i tidskrifter och vara vetenskapligt granskade (peer-reviewed). Bryman (2011:488-489) beskriver befintliga dokument som en relativt heterogen uppsättning datakällor, som tidningar, tidskrifter, dagböcker eller dokument. Det utmärkande kännetecknet är att de dokument som används som datakälla inte har producerats för forskarens specifika behov och studie, materialet är redan producerat och finns tillgängligt för forskaren att ta del av och analysera. (Bryman, 2011:488-489). Att granska och analysera ett antal vetenskapliga dokument med inriktning på tillämpad biblioterapi utanför Sverige var

lämpligt utifrån uppsatsens ämnesområde, problemformulering, syfte, frågeställningar och forskningsstrategi.

I sökprocessen användes databaserna Scopus och LISA för att söka efter relevanta vetenskapliga artiklar. Aktuella sökfrågor behövde fånga ett brett perspektiv på biblioterapi då avsikten var att fånga begreppets mångfald vad gäller tillämpning i olika samhällskontexter. Sökfrågorna behövde därför fånga vetenskapliga artiklar som behandlade både klinisk respektive utvecklingsbiblioterapi. Det empiriska materialet begränsades genom sökfrågorna till artiklar på engelska publicerade under åren 2000-2020. Det var relevant att ha ett relativt stort tidsintervall med hänsyn till ämnets karaktär och att det skett forskning betydligt tidigare i andra länder än i Sverige. Det var dock inte relevant inom ramen för denna uppsats att gå längre tillbaka i tiden då avsikten inte var att det empiriska materialet skulle spegla en historisk utveckling i ett längre perspektiv. Sökningen i Scopus och LISA resulterade i 36 respektive 12 träffar. Utifrån en genomläsning av artiklarnas abstracts valdes slutligen tolv artiklar. Artiklar som belyste andra typer av terapeutiska verktyg, exempelvis musik och terapeutiskt skrivande, har valts bort i enlighet med uppsatsens avgränsning mot litteratur (skönlitteratur) som biblioterapeutiskt verktyg. Då artiklarna skulle spegla biblioterapins mångfald vad gäller olika samhällskontexter, valdes artiklar som tillsammans täcker exempelvis hälso- och sjukvård, biblioteksverksamhet, skola eller annan kommunal verksamhet. Ett annat kriterium var att artiklarna skulle ha ett textomfång på minst fem sidor. En artikel har 5 sidor, övriga artiklar har ett textomfång mellan 8-22 sidor. De valda artiklarna är publicerade mellan 2007-2020.

De vetenskapliga artiklarna skildrar främst studier genomförda med intervjuer. Fyra av artiklarna har delvis karaktär av forskningsöversikt. I två av dessa artiklar (Bilaga 1: artikel 2 respektive 4) redovisas tillämpad biblioterapi i Storbritannien vilket gör att dessa artiklar ändå inte får karaktären av renodlade forskningsöversikter. Flertalet av artiklarna har initialt någon form av begreppsdiskussion för att sätta in studien i sin kontext. Artiklarna handlar om tillämpad biblioterapi i någon form och kan därmed sägas argumentera för biblioterapi. Utmaningar och hinder som kan uppstå i samband med tillämpad biblioterapi framkommer också vilket gör att artiklarna sammantaget ger en nyanserad framställning. Fyra av artiklarna är publicerade i tidskrifter inom medicin. Sex av artiklarna är publicerade i tidskrifter inom biblioteks- och informationsvetenskap. Två av artiklarna är publicerade i tidskrifter inom utbildningssektorn. I tabell 2 redovisas artikelnamn, ämnesområde samt vilka länder artiklarna skildrar. Vad gäller artiklarna nummer 4,7 och 9 avser de Storbritannien generellt.

Artikel	Ämnesområde	Land
1. Reading between the lines: The experiences of taking part in a community reading project (Hodge, Robinson & Davis, 2007).	Medicin	Storbritannien (England)
2. Bibliotherapy for health and wellbeing: An effective investment (Turner, 2008).	Biblioteks- och informationsvetenskap	Storbritannien (England)
3. The introduction of a healthy reading scheme for people with mental health problems: usage and experiences of health professionals and library staff (Robertson, Wray, Maxwell & Pratt, 2008).	Medicin	Storbritannien (Skottland)
4. Books on prescription: Bibliotherapy in the United Kingdom (Brewster, 2009).	Biblioteks- och informationsvetenskap	Storbritannien
5. Bibliotherapy use by welfare teams in secondary colleges (Harvey, 2010).	Utbildningssektorn (lärarutbildning)	Australien
6. Bibliotherapy in a library setting: Reaching out to vulnerable youth (Tukhareli, 2011).	Biblioteks- och informationsvetenskap	Sydafrika
7. Mind the Gap: Do Librarians Understand Service User Perspectives on Bibliotherapy? (Brewster, Sen & Cox, 2013).	Biblioteks- och informationsvetenskap	Storbritannien
8. An evaluation of a collaborative bibliotherapy scheme delivered via a library service (Macdonald, Vallance & Mcgrath, 2013).	Medicin	Storbritannien (Skottland)
9. Bibliotherapy for youth and adolescents-school-based application and research (McCullis & Chamberlain, 2013).	Biblioteks- och informationsvetenskap	Storbritannien och USA
10. With or without a therapist: Self-help reading for mental health (McLean, 2015).	Medicin	Kanada
11. Bibliotherapeutic book club intervention to promote reading skills and social-emotional competencies in low SES community-based high schools: A randomised controlled trial (Tijms, Stoop & Polleck, 2018).	Utbildningssektorn (Forskning om läsning)	Nederländerna
12. How can school libraries support student wellbeing? Evidence and implications for further research (Merga, 2020).	Biblioteks- och informationsvetenskap	Australien

Tabell 2. Det empiriska materialet.

4.3 Analysmetod: Kvalitativ tematisk innehållsanalys

Uppsatsens analysmetod är kvalitativ tematisk innehållsanalys, vilken framstod som en lämplig analysmetod kopplat till ämnesområde, problemformulering, syfte, frågeställningar, forskningsstrategi samt det empiriska materialet i form av vetenskapliga dokument. Metoden innebär att hitta och identifiera bakomliggande teman i ett material (Bryman, 2011:505). De typiska dragen för en kvalitativ innehållsanalys är kodning av data och analys/tolkning av data (Altheide, 1996, refererad i Bryman, 2011:505).

Kristina M. Spurgin, dataspecialist och verksam inom biblioteks- och informationsvetenskap vid University of North Carolina i USA, och Barbara M. Wildemuth, professor inom biblioteks- och informationsvetenskap vid University of North Carolina i USA (2017:310-311), beskriver kodning som en process vilken syftar till att reducera ett fullständigt innehåll i ett urval till ett hanterbart och analyserbart material som beskriver enbart de variabler som är av intresse. Hsieu-Fang Hsieh, docent och verksam inom medicin vid National Quemoy University Taiwan, och Sarah E. Shannon, professor och verksam inom medicin vid University of Washington seattle USA (2005:1281-1283), beskriver en specifik typ av kvalitativ innehållsanalys vilken har en styrd, deduktiv ansats. Denna typ är lämplig i de fall det finns existerande forskning inom ett område eller ett fenomen men där behov av ytterligare, kompletterande forskning finns. Metoden har ett strukturerat förhållningssätt där analysen startar med att identifiera relevanta teman innan kodningen börjar. Kodningen utgår sedan ifrån dessa fastställda teman. (Hsieh & Shannon, 2005:1281-1283). I uppsatsen har denna typ av kvalitativ innehållsanalys genomförts, vilket var lämpligt då det var möjligt att identifiera relevanta teman utifrån uppsatsens frågeställningar samt den förförståelse om ämnesområdet som erhöles i samband med inläsning av kapitlet tidigare forskning och litteratur. Inför den tematiska analysen fastställdes teman kopplade till uppsatsens frågeställningar. Temana var: *läsfrämjande aktiviteter, arbetsmoment/roller* och *utmaningar/hinder*. Initialt gjordes en översiktlig genomläsning av varje artikel, ca 30-60 minuter per artikel beroende på artikelns omfång. I denna fas markerades viktiga koder kopplade till temana. Koderna antecknades i ett specifikt dokument där de gavs en specifik färg utifrån vilket tema de tillhörde. I nästa fas gjordes en mer noggrann läsning av respektive artikel, vilket tog ungefär två-tre timmar/artikel. Detta resulterade i att ytterligare koder identifierades. Inom varje tema identifierades sedan kategorier. Analysen vilar därmed på en kombination av deduktion och induktion genom att temana fastställdes deduktivt och kategorierna framträdde induktivt under analysprocessen. Kategorier inom temat *läsfrämjande aktivitet* är *typ av aktivitet, biblioterapeutisk effekt* samt *samarbetsaktörer*. Temat *arbetsmoment/roller* har kategorierna *förberedande arbete* och *användarinriktat arbete*. Det användarinriktade arbetet syftar här till de kontakter bibliotekarier har med individer inför och i utövandet av biblioterapeutisk verksamhet. Begreppet användare inkluderar här begreppet deltagare. Temat *utmaningar/hinder* har kategorierna *samhällsrelaterade utmaningar/hinder* samt *biblioteks- och bibliotekarielaterade utmaningar/hinder*.

Exempel på analysprocessen.

Tema	Kategorier	Koder (exempel)
Läsfrämjande aktiviteter.	Typ av aktivitet. Biblioterapeutisk effekt. Samarbetsaktörer.	Högläsningsgrupp (Hodge et al., 2007). Vidgar litteraturval (Hodge et al., 2007). Kommunala samarbetsaktörer (Hodge et al., 2007). Hälso- och sjukvård (Turner, 2008).
Arbetsmoment/roller.	Förberedande arbete. Användarinriktat arbete.	Inköp av lämplig litteratur (McCulliss & Chamberlain, 2013). Leda högläsningsgrupp (Hodge et al., 2007).
Utmaningar/hinder.	Samhällsrelaterade. Biblioteks- och bibliotekarierelaterade.	Etablera nya samarbetspartners (Turner, 2008). Fastställa en individs läsförmåga (McCulliss & Chamberlain, 2013).

Tabell 3. Exempel på analysprocessen.

Det empiriska materialet analyseras också, i enlighet med avsnitt 3.4, utifrån de tre presenterade teoretiska perspektiven: det psykologiska perspektivet, läsbiblioterapi samt interaktiv biblioterapi. Redogörelse och diskussion kring resultatet i relation till dessa teoretiska perspektiv görs i diskussionen i kapitel 6. I diskussionskapitlet ges därmed en presentation av vilka teoretiska perspektiv de olika biblioterapeutiska aktiviteterna kan relateras till.

4.4 Metodreflektion

Bryman (2011:351-356) diskuterar kriteriet *tillförlitlighet* som kan användas för att bedöma kvalitativa studier. Tillförlitlighet har fyra delkriterier: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt möjlighet att styrka och konfirmera. (Bryman, 2011:351-356). *Överförbarhet* innebär att kvalitativ forskning har fokus på det kontextuellt unika (Bryman, 2011:355). I uppsatsen framkommer det kontextuellt unika genom de vetenskapliga artiklarna. Analys och slutsatser kan därmed kopplas till de specifika aspekter som studerats. En strävan har varit att ge en djupgående redogörelse som kan ge möjlighet för andra personer att bedöma huruvida resultatet är överförbart till andra kontexter.

Vad gäller *pålitlighet* innebär det frågan om det har skapats en fullständig och tillgänglig redovisning av forskningsprocessens samtliga delar (Bryman, 2011:355). Bedömningen är att detta har gjorts i så stor utsträckning som möjligt genom att beskriva insamlingsmetod och analysmetod.

Möjlighet att styrka och konfirmera innebär att forskaren ska säkerställa att forskningen utförts i god tro och inte medvetet låtit personliga värderingar eller teoretisk inriktning påverka studien vare sig vad gäller utförande och de slutsatser som dras (Bryman, 2011:355-356). En medvetenhet om risken att förförståelse inom ämnet kan påverka forskningsprocessen har främjat möjligheten till objektivitet i genomförandet av uppsatsens olika delar. Vidare skildrar uppsatsen både biblioterapeutiska fördelar och utmaningar och hinder kopplat till att tillämpa biblioterapi, vilket motverkar risken för subjektivitet och skevhet i tolkningen av det empiriska materialet.

En utmaning för forskning där befintliga dokument används som datakälla är att tolka dokumentet på ett korrekt sätt, detta kan relateras till *trovärdighet* som Bryman (2011:354) diskuterar vilket belyser problematiken med att det kan finnas flera möjliga beskrivningar av en social verklighet. Att ha viss kännedom om den sociala kontext som dokumentet skapats i och skildrar är viktigt (Scott, 1990, refererad i Wildemuth, 2017:167). Inläsning på ämnesområdet via tidigare forskning och litteratur ökade kunskapen om den sociala kontext de vetenskapliga artiklarna skildrade, vilket främjade en objektiv analys. En vanlig kritik som riktas mot kodningsförfarandet vid kvalitativ dataanalys är att kontexten kan gå förlorad då textstycken plockas ur sitt sammanhang (Bryman, 2011:526). I analysarbetet i uppsatsen fastställdes teman och kategorier som är nära relaterade till varandra, vilket gjorde att koder som plockades ur de vetenskapliga artiklarna sammantaget återgav ett större sammanhang och betydelse, vilket motverkade risken att kontexten gick förlorad.

5. Resultat

I detta kapitel presenteras resultatet av den tematiska innehållsanalysen av de vetenskapliga artiklarna. Artiklarna har delvis beskrivits i avsnitt 4.2 och i bilaga 1 ges en kort sammanfattning av respektive artikels syfte, frågeställningar och resultat. Tillsammans ger de vetenskapliga artiklarna en bild av biblioterapiens utveckling och bredd inom olika samhällskontexter. Artiklarna belyser biblioterapeutiska fördelar såväl som utmaningar och hinder. Den tematiska innehållsanalysen är utförd med en kombination av deduktiv och induktiv ansats vilken beskrivits i metodavsnitt 4.3. Resultatet presenteras därmed utifrån fastställda teman vilka grundar sig i uppsatsens frågeställningar. Kategorierna redovisas inte under egna rubriker inom respektive tema vilket motiveras med att kategorierna tenderar vara nära sammankopplade med varandra och därför skulle göra presentationen splittrad.

5.1 Läsfrämjande aktiviteter

I detta avsnitt redovisas de läsfrämjande aktiviteter som resultatet visar. De identifierade läsfrämjande aktiviteterna kan relateras till kategorierna typ av aktivitet, biblioterapeutisk effekt samt samarbetsaktörer. Aktiviteterna presenteras under avsnitten *Biblioterapeutiska modeller*, *Högläsningssgrupper* samt *Samtal om litteratur*. Inom varje aktivitet presenteras de mest framträdande dragen, viss överlappning mellan aktiviteterna kan förekomma. Begreppet modell avser här olika former av tillämpad biblioterapi vilka presenteras i avsnitt 5.1.1. När hänvisning sker till Storbritannien avses de artiklar som inte redovisar vilket specifikt land som avses inom Storbritannien. Vissa aspekter hänvisas därför både till Storbritannien (generellt) och till England respektive Skottland.

5.1.1 Biblioterapeutiska modeller

Resultatet visar att biblioterapeutiska modeller och aktiviteter tillämpas, i samverkan med biblioteksverksamhet, inom tre olika typer av samhällskontexter (se nedan). Det framkommer också att samverkan, i fyra fall, vilket artiklarna från Australien (Harvey, 2010), Skottland (Macdonald et al., 2013), Storbritannien (Brewster et al., 2013) och Sydafrika (Tukhareli, 2011) belyser, kan ske tillsammans med olika samhällskontexter inom samma biblioterapeutiska aktivitet/projekt. I två av dessa fall är hälso- och sjukvård samt skola och utbildning involverade (Harvey, 2010; Tukhareli, 2011), och i två fall är hälso- och sjukvård samt andra typer av samhällsaktörer involverade (Brewster et al., 2013; Macdonald et al., 2013).

1. Biblioterapi kopplat till *hälso- och sjukvård*, detta framträder i artiklar från Storbritannien (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013), Australien, (Harvey, 2010), Skottland (Macdonald et al., 2013; Robertson et al., 2008), Kanada (McLean, 2015), Sydafrika (Tukhareli, 2011) och England (Turner, 2008).

2. Biblioterapi kopplat till *skola och utbildning*, detta framträder i artiklar från Australien (Harvey, 2010; Merga, 2020), Storbritannien och USA (McCullis & Chamberlain, 2013), Nederländerna (Tijms et al., 2018) samt Sydafrika Tukhareli (2011).

3. Biblioterapi kopplat till *andra typer av samhällsaktörer*, som lokala sociala myndigheter, boende för hemlösa, boenden för drogrehabilitering och fängelser, vilka framträder i artiklar från Storbritannien (Brewster et al., 2013), England (Hodge et al., 2007) och Skottland (Macdonald et al., 2013).

Då de biblioterapeutiska modellerna och aktiviteterna tillämpas inom tre olika typer av samhällskontexter visar resultatet att bibliotek, bibliotekarier och bibliotekspersonal får olika typer av samarbetsaktörer vilka innefattar skilda yrkesgrupper. Sjukvårdspersonal, exempelvis allmänläkare är aktuellt inom samhällskontexten hälsa- och sjukvård (samhällskontext 1 och aktuella länder ovan). Lärare och skolsköterskor är aktuella inom samhällskontexten skola och utbildning (samhällskontext 2 och aktuella länder ovan). Olika myndighetspersoner kopplade till lokala sociala myndigheter, är aktuella inom andra typer av samhällskontexter (samhällskontext 3 och aktuella länder ovan).

Resultatet visar att biblioterapi, i Storbritannien, ofta tillämpas i samarbete mellan folkbibliotek och hälso- och sjukvård. Olika biblioterapeutiska modeller förekommer, där *Böcker på recept* är den vanligaste. Modellen Böcker på recept tillämpas därmed i Storbritannien och avser här länderna England (Turner, 2008), Skottland (Robertson et al., 2008) samt Storbritannien generellt (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013). Modellen Böcker på recept tillämpas även i Sydafrika (Tukhareli, 2011).

Turner (2008) beskriver den biblioterapeutiska modellen Böcker på recept, som den tillämpas i England, på följande sätt: sjukvårdspersonal inom t.ex. primärvård väljer ut ett antal lämpliga titlar på litteratur vilka biblioteken sedan köper in, lagerför och tillhandahåller. Patienten får sedan ett bokrecept att ta med sig till biblioteket. En variant av Böcker på recept innebär att en individ går direkt till biblioteket och väljer litteratur från den rekommenderade listan utan att ha fått det utskrivet på recept. I samarbetet mellan sjukvård och bibliotek nyttjas bibliotekspersonalens kompetens för att ytterligare stärka den läsfrämjande effekten, genom att t.ex. korta lättlästa böcker samt ljudböcker förespråkas. (Turner, 2008). Samarbetet mellan hälso- och sjukvård och biblioteksverksamhet framkommer också genom Robertson et al. (2008) som betonar att biblioteksverksamhetens och hälso- och sjukvårdens olika kompetenser, i Skottland, nyttjas genom samarbetet dem emellan i samband med att modellen Böcker på recept tillämpas. Genom den biblioterapeutiska modellen Böcker på recept kan gynnsamma effekter uppnås för patienten, men även för en bredare allmänhet vilka kan nyttja rekommenderade böcker. Biblioteken får därmed en bredare boksamling. (Robertson et al., 2008).

Även Tukhareli (2011) beskriver hur modellen Böcker på recept tillämpas, och då i Sydafrika, vilket görs genom ett samarbete med biblioteksverksamhet, sjukvård och lärare, där inriktningen är mot målgruppen barn- och unga i åldern 3-19 år som har diagnosen HIV/AIDS. Biblioteksverksamheten samarbetar därmed både med hälso- och sjukvård och skola och lärare. Modellen Böcker på recept tillämpas i ett projekt utvecklat av biblioteksverksamhet och syftar till att tillhandahålla information om sjukdomen samt bidra till en meningsfull fritid och rekreation. Ett annat syfte är att minska stigma kring sjukdomen och de sjukas liv, där biblioterapi ses som en väg att lättare prata om sjukdomen. Det ses också som relevant och särskilt viktigt utifrån att barn- och unga kan ha generella problem i samband med pubertet och uppväxt,

samtidigt som de har sin sjukdom att hantera och förhålla sig till. Biblioterapi fyller en funktion som stöd för barn vad gäller att hantera psykiska, fysiska och sociala problem genom att identifiera likheter mellan dem själva och karaktärer i litteratur. (Tukhareli, 2011).

Även i artiklar från Storbritannien (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013; McCullis & Chamberlain, 2013), Australien (Harvey, 2010), Skottland (Macdonald et al., 2013), USA (McCullis & Chamberlain, 2013), Kanada (McLean, 2015) och England (Turner, 2008) framträder att biblioterapi kan användas i syfte att ge information om olika sjukdomar, men också i rekreationssyfte. Sjukdomar som nämns i dessa artiklar är psykisk ohälsa, diabetes, cancer, kroniska inflammatoriska tarmsjukdomar, epilepsi, allergi samt allvarlig fetma.

Resultatet visar att både skönlitteratur och självhjälpböcker används som biblioterapeutiska verktyg då biblioterapi tillämpas, vilket framkommer i flera artiklar. I Storbritannien (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013; McCullis & Chamberlain, 2013), Australien (Harvey, 2010) och USA (McCullis och Chamberlain, 2013) framträder både skönlitteratur och självhjälpböcker som biblioterapeutiska verktyg. I andra artiklar framträder självhjälpböcker som dominerande biblioterapeutiskt verktyg, som i Skottland (Macdonald et al., 2013), Kanada (McLean, 2015) och England (Turner, 2008). I en artikel, från Australien (Merga, 2020) framkommer skönlitteratur som biblioterapeutiskt verktyg, och i vissa av artiklarna lyfts inte någon specifik genre fram som mer vanligt förekommande än någon annan, som i England (Hodge, 2007), Skottland (Robertson et al., 2008), Nederländerna (Tijms et al., 2018) och Sydafrika (Tukhareli, 2011).

Sammantaget visar resultatet på flera gynnsamma biblioterapeutiska effekter av modellen Böcker på recept, i England såväl som i Storbritannien generellt, som främjande av välmående och lindring av mild till måttlig ångest eller depression (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013; Turner, 2008). Turner (2008) konstaterar dessutom att modellen främjar sund livsstil och egenvård. En annan effekt var att modellen främjar bildandet av nya läsgrupper genom biblioteket. (Turner, 2008). Brewster (2009) belyser vidare, i artikeln från Storbritannien, att lindring av depression kan leda till minskad isolering och ensamhet. Vidare stödjer modellen utsatta och sårbara människors behov genom att individer kan identifiera likheter mellan sig själva och karaktärer i litteraturen. Både skönlitteratur och självhjälpböcker lyfts fram som gynnsamma texter. Självhjälpböcker kan lindra ångest, depression, diabetes eller annan sjukdom genom att ge insikt för patienter om sjukdomen. Insikt underlättar tänkande och förståelse och kan därmed påverka beteendemönster. (Brewster, 2009). Brewster et al. (2013) lyfter fram ökade lånesiffror på biblioteken i Storbritannien, och att biblioterapeutiska modeller sannolikt främjar individers benägenhet att göra livsförändringar. Den verklighetsflykt som kan erhållas vid läsning av skönlitteratur har betydelse för detta. Biblioterapi passar alla målgrupper men är särskilt lämplig för dem med mild till måttlig ångest eller depression, inte de med akuta psykiska diagnoser. (Brewster et al. 2013).

Resultatet visar också andra vanligt förekommande biblioterapeutiska modeller, som tillämpas i Storbritannien, vilka är *Get into Reading (GIR)*, *Reading and You Service/Scheme (RAYS)* och *Read Yourself Well (RYW)*. GIR är en modell vilken har

fokus på högläsning av främst klassiska verk och har fördelar kopplade till hälsa och välmående. GIR började tillämpas i Liverpool redan 2001 av *The Reader Organisation* (TRO). (Brewster 2009; Brewster et al., 2013). Brewster (2009:404) ger följande definition på RAYS:

RAYs is for anyone who doesn't read very much ... and who may be suffering from stress, mild depression or is feeling isolated and lonely. The Reading and You Scheme works by putting you in touch with ... [a] bibliotherapist who will: Try to get to know a little about you as a person and talk to you about what you like to read ... and look with you for the kind of books you might enjoy. They will also be setting up reading groups where people can chat together about books and relax over a cup of tea or coffee. (Brewster, 2009:404)

Resultatet visar också, genom Brewster et al. (2013), att högläsning förekommer inom modellen RAYS, samt att RAYS, som den tillämpas i Storbritannien inkluderar diskussioner kring skönlitteratur och poesi. Både gruppdiskussioner och individuella samtal förekommer. RAYS anses vara den mest flexibla modellen då all slags skönlitteratur nyttjas som samtida romaner, klassiska romaner, korta historier och poesi. Modellen syftar till att öka användningen av bibliotek och göra människor medvetna om hur välmående kan påverkas av och hänga samman med att läsa. Vikten av att använda olika typer av texter/litteratur belyses. (Brewster et al., 2013).

RYW är en annan vanligt förekommande biblioterapeutisk modell. Macdonald et al. (2013) uppger att RYW, som modellen tillämpas i Skottland, bygger på liknade principer som andra biblioterapeutiska modeller och kan ge stöd till vuxna med milda till måttliga psykiska besvär i de fall det inte är lämpligt att ge klinisk behandling. Macdonald et al. hävdar vidare, genom artikeln från Skottland, att biblioterapi kan tillämpas utifrån ett samhällsbaserat perspektiv, där ett samarbete mellan folkbibliotek och samhällsbaserade aktörer lyfts fram snarare än att biblioterapi endast ska initieras och drivas av hälso- och sjukvård. Folkbiblioteken kan dock behöva stöd av hälso- och sjukvård. (Macdonald et al., 2013).

Resultatet visar att samarbete mellan olika samhällsaktörer, i samband med att tillämpa biblioterapi, är gemensamt för merparten av de länder artiklarna beskriver, vilket även belystes i inledningen av detta avsnitt. Detta förekommer i Storbritannien (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013; McCullis & Chamberlain, 2013), Skottland (Macdonald et al., 2013; Robertson et al., 2008), Kanada (McLean, 2015), USA (McCullis & Chamberlain, 2013), Australien (Merga, 2020), England (Turner, 2008) och Sydafrika (Tukhareli, 2011). Merparten av dessa samarbeten inkluderar sjukvård, exempelvis primärvård (Primary Care Trust), denna typ av samarbete sker i England (Turner, 2008), Skottland (Macdonald et al., 2013; Robertson et al., 2008), Storbritannien (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013) och Sydafrika (Tukhareli, 2011).

I andra artiklar skildras samarbeten mellan andra typer av samhällsaktörer. I exempelvis England tillämpas olika samhällsbaserade läsgrupper där bibliotek, boende för hemlösa män och boende för drogrehabilitering samverkar (Hodge et al., 2007). Även i Skottland sker samarbete mellan olika samhällsaktörer, som bibliotek, sjukvård och lokala sociala myndigheter (Macdonald et al., 2013). Även Tukhareli (2011) visar, genom studien från Sydafrika, att biblioterapi kan vara en metod som bidrar till att stärka relationen mellan folkbibliotek och samhälle, där hälso- och sjukvård, skola och biblioteksverksamhet samarbetar.

Ytterligare exempel på samarbete med skola och lärare framkom i artiklarna från Australien (Harvey, 2010; Merga, 2020), Storbritannien och USA (McCullis & Chamberlain, 2013) samt Nederländerna (Tijms et al., 2018), vilka därmed belyser biblioterapiens funktion riktad mot målgruppen barn- och unga. Harvey (2010) belyser hur biblioterapi fyller en funktion då den riktas mot elever på en gymnasieskola som har kroniska sjukdomar. Samarbete sker med välfärdscoordinatorer som skolsköterskor, lärare och bibliotekarier. (Harvey, 2010). McCullis och Chamberlain (2013) visar hur biblioterapi används i syfte att ge studenter stöd relaterat till både fysiska besvär, psykisk ohälsa samt problem av mer allmän karaktär. Merga (2020) belyser skolbibliotekets funktion som en viktig plats för unga, och menar att biblioterapeutisk verksamhet kan fylla en viktig funktion inom dess verksamhet. Tijms et al., (2018) lyfter fram läsförmåga och social kompetens som betydelsefulla förmågor vad gäller både skolgång och livskvalitet. Biblioterapeutiska bokklubbar nämns här som ett bra verktyg för att främja dessa förmågor. (Tijms et al., 2018).

5.1.2 Högläsningsgrupper

Resultatet visar att högläsning, som biblioterapeutiskt verktyg, är en aktivitet som är vanligt förekommande vilket framkommer i artiklar från England (Hodge et al., 2007), Sydafrika (Thukareli, 2011) samt Storbritannien och USA (McCullis & Chamberlain, 2013).

Hodge et al. (2007) konstaterar att högläsning är den aktivitet som används genomgående då GIR-grupper tillämpas i England. Deltagarna är fria att läsa aktuella texter utanför gruppträffarna, men det är inget krav. I många av GIR-grupperna är det den som leder gruppen som utför högläsningen, men högläsningen kan också fördelas mellan deltagarna. GIR-grupperna skiljer sig från andra typer av läsgrupper och bokklubbar genom att tillämpa högläsning för vuxna. (Hodge et al., 2007. Thukareli (2011) fastställer, i artikeln från Sydafrika, tre huvudsakliga delar vilka ingår i genomförandet av aktiviteten högläsning. I första delen introducerar ledaren ett ämne, i andra delen läser ledaren högt för deltagarna och i tredje delen genomförs en guidad gruppdiskussion där ledaren initierar och främjar en fortsatt diskussion mellan samtliga deltagare. Individuella samtal kan också genomföras i syfte att identifiera positiva erfarenheter och aspekter. (Thukareli, 2011).

Brewster et al. (2013) belyser att högläsning är en vanlig aktivitet i Storbritannien då de biblioterapeutiska modellerna RAYS och GIR tillämpas. Inom RAYS utövas högläsning i kombination med att skönlitterära texter och poesi diskuteras och inom GIR förekommer även högläsning av böcker med kortare texter. (Brewster et al., 2013). Även McCullis och Chamberlain (2013) belyser, genom artikeln från Storbritannien och USA, högläsning som en gynnsam aktivitet där det framkommer att det är viktigt att den som leder högläsningen gör pauser som gynnar reflektion och diskussion kring texterna. (McCullis & Chamberlain, 2013).

Högläsningens fördelar uttrycks i en av studierna, från England, på följande sätt: (Hodge et al., 2007:102).

... it's nice to have somebody read to you. I don't think there's anything nicer than sitting there listening to somebody reading to you, I find that really relaxing. It's as though you can just let your mind wander and y'know you get all your imaginary pictures of how certain characters are, I think that enhances it. It's as though, I don't know, a different part of your brain is involved again. It gets you thinking a bit more 'cause you're listening. (Hodge et al., 2007:102)

Vidare visar studien från England att läsprojektet vidgar den litterära repertoaren: (Hodge et al., 2007:103).

I'd've never, never, ever have done Dickens, it was too big a book for starters. Bleak House, I'd've thought no, I couldn't do that, I haven't got time to do that, or I would never have picked up any of the classics. But it was just [name of facilitator] suggested Thomas Hardy and I thought I'll give it a go, and I really, really, enjoyed it. I definitely want to do more of that. (Hodge et al., 2007:103)

Hodge et al. (2007) belyser en annan gynnsam effekt med högläsningssgrupperna i England, vilken är att deltagarna inte behöver ha läst litteraturen innan gruppträffarna. Detta gör att deltagarna inte tenderar avsluta deltagandet i läsprojektet om de skulle missa en gruppträff då det är lätt att ansluta till aktiviteten igen. Aktiviteten högläsning visar flera biblioterapeutiska effekter som ökad sjukdomsinsikt, men också effekter av mer generell karaktär som minskad psykisk stress, ökad självkänsla, bättre verklighetsförankring, ökat positivt tänkande, förbättrade attityder och stärkt förmåga att hantera olika situationer. Dessa effekter påverkar individens förmåga att våga bryta isolering genom att utöka sina sociala kontakter. Genom identifikation med karaktärer i litteraturen uppstår ökat välmående vilket också främjar förmåga att känna medlidande med andra människor. (Hodge et al., 2007).

5.1.3 Samtal om litteratur

Resultatet visar att samtal och diskussion är vanligt förekommande inom flera av de modeller och aktiviteter som redovisats i avsnitten 5.1.1 och 5.1.2, vilket gör att det är vanligt förekommande i flera länder. Då samtal om litteratur är en central del inom interaktiv biblioterapi är detta relevantt att särskilt uppmärksamma som en specifik aktivitet.

Resultatet visar på flera gynnsamma biblioterapeutiska effekter, vilka skildras i en av artiklarna från Storbritannien generellt samt i en av artiklarna från England specifikt, av samtal och diskussioner om litteratur, som att det främjar psykiskt välmående och gynnar insikt och/eller självmedvetenhet vilket kan leda till önskade, förändrade beteendemönster. Samtal kring litteratur främjar också avkoppling och möjlighet till ökade sociala kontakter. (Brewster, 2009; Hodge et al., 2007). Vidare framkommer att biblioterapeutiska bokklubbar, i artikeln från Nederländerna, kan ge insikt om problem och stimulera till diskussion som kan förmedla nya värden och attityder och skapa medvetande om att andra människor har samma typ av problem att hantera. Detta kan leda till nya insikter, strategier och förmåga att se möjligheter till lösningar på problem. (Tijms et al., 2018).

Resultatet visar också på individens olika behov kopplat till läsning och biblioterapi, vilket McLean (2015) lyfter fram i artikeln från Kanada. En del individer föredrar att läsa litteratur ensamma, de kan ha blivit tipsade om viss litteratur av familj, vänner eller arbetsgivare. Det kan också vara en ekonomisk fråga att en del individer väljer att söka

terapeutisk lindring utan att ha kontakt med en terapeut. Detta kan kontrasteras mot de individer som har behov av en terapeut, vilken då betraktas som en ”partner i läsning”. Samtal och diskussion kring litteratur blir då en framträdande aktivitet. (McLean, 2015). Hodge et al. (2007) poängterar, i artikeln från England, betydelsen av att den som leder samtal kring litteratur har god litteraturkännedom.

Harvey (2010) belyser, i artikeln från Australien, att samspel mellan bok och läsare betraktas vara en del av en intuitiv och användbar aktivitet som kan fungera som stöd i samband med upplevda problem. Det är då gynnsamt om samspelet guidas av en terapeut. Samtal och diskussion kring litteratur kan också initieras genom högläsning, ett exempel är inom undervisning i skolan. (Harvey, 2010).

Även Tukhareli (2011) lyfter fram, genom artikeln från Sydafrika, högläsning som lämpligt vid exempelvis guidade gruppdiskussioner. Att välja lämpligt ämne för högläsning är därför centralt. (Tukhareli, 2011). Brewster et al. (2013) visar också, i artikeln från Storbritannien, att diskussion och samtal kring litteratur är vanligt förekommande, särskilt i samband med att modellen RAYS tillämpas. Macdonald et al. (2013) lyfter även de, i artikeln från Skottland, fram samtalet kring litteratur som en viktig aktivitet. McCullis & Chamberlain (2013) beskriver, i artikeln från Storbritannien och USA, att guidade diskussioner kring litteratur med fokus på dess tema, karaktärer och intrig är vanligt förekommande. Även självhjälpböcker kan användas för samtal och diskussioner i syfte att främja identifikation. En annan gynnsam effekt är att litteratur och diskussioner kring den kan främja att kulturella broar byggs. (McCullis & Chamberlain, 2013).

5.2 Arbetsmoment/roller

Resultatet visar de arbetsmoment och roller som är aktuella vid tillämpning av biblioterapi. De identifierade arbetsmomenten/rollerna kan relateras till kategorierna förberedande arbete och användarinriktat arbete.

Resultatet visar på en tydlig skillnad vad gäller vilka arbetsmoment och roller som kan relateras till olika yrkesgrupper i samband med att tillämpa biblioterapi. Detta framkommer b. la. genom Turner (2008) då modellen Böcker på recept beskrivs. Turner beskriver, i artikeln från England, att det är sjukvårdspersonal som väljer ut lämpliga titlar på litteratur, och att biblioteken sedan köper in, lagerför och tillhandahåller litteraturen. Även Robertson et al. (2008) belyste, genom modellen Böcker på recept tillämpad i Skottland, att biblioteksverksamhetens respektive hälso- och sjukvårdens olika kompetenser nyttjas. Merga (2020) skildrar också, genom artikeln från Australien, vikten av samarbete mellan olika professioner och menar att detta också kan vara aktuellt i samband med att identifiera och ta fram lämpligt material och litteratur.

De tydliga arbetsmomenten och rollerna för bibliotekarier och bibliotekspersonal, relaterat till biblioterapi, framkommer även i artiklar från Storbritannien och USA (McCullis & Chamberlain, 2013), Skottland (Robertson et al., 2008) samt England (Turner, 2008), att göra inköp av den utvalda litteraturen är också här ett exempel på ett arbetsmoment för biblioteksverksamhet. Att litteraturen sedan görs tillgänglig för utlån genom en lämplig skyltning där den är väl synlig på biblioteket är viktigt, vilket belyses i artiklar från England och Skottland (Hodge et al., 2007; Robertson et al., 2008; Turner,

2008). Den utvalda litteraturen kan sedan nyttjas av alla biblioteksanvändare och specifikt av deltagare i biblioterapeutiska aktiviteter, vilket framkommer i artikeln från Storbritannien och USA (McCullis & Chamberlain, 2013).

Resultatet visar att bibliotekets roll, vad gäller biblioterapi, är tydligt relaterat till ett samhällsbaserat perspektiv vilket framkommer i artiklar från Storbritannien och Skottland (Brewster et al., 2013; Macdonald et al., 2013). Arbetsmomentet att etablera nya samarbetspartners framträder tydligt, i en artikel om Storbritannien, genom att fängelser, skolor, hälsocenter samt vårdhem nämns som aktörer som kan vara aktuella för biblioterapi (Brewster et al., 2013). Harvey (2010) hävdar, i artikeln från Australien, att det inte är avgörande vilken typ av bakgrund/profession utövaren av biblioterapi har, det centrala är dennes förmåga och kapacitet. Den som ska arbeta med biblioterapi behöver ha ett personcentrerat förhållningssätt till individens hälsa och välmående på samma sätt som en lärare har ett lärcentrerat förhållningssätt till lärandet. (Harvey, 2010). Hodge et al. (2007) betonar, i artikeln från England, vikten av god litteraturkännedom hos den som ska leda diskussioner och samtal kring litteratur.

Resultatet visar att en viktig roll för de som ska tillämpa biblioterapi, vilken framträder i alla länder de tolv artiklarna representerar, är att lära känna de individer som biblioterapi ska riktas mot, eftersom det är en förutsättning för att kunna välja lämplig litteratur och matcha deltagare med rätt bok och rätt läsnivå (Brewster, 2009; Harvey, 2010; Hodge et al., 2007; McCullis & Chamberlain, 2013; McLean, 2015; Robertson et al., 2008; Tijms et al., 2018; Tukhareli, 2011; Turner, 2008). Brewster (2009) visar vidare, genom artikeln från Storbritannien, att den som ska leda en biblioterapeutisk aktivitet kan lära känna en individ ordentligt genom samtal om vad den vill läsa och efter det hjälpa till att hitta lämpliga böcker. McCullis & Chamberlain (2013) berör även de detta och lyfter, genom artikeln från Storbritannien och USA, fram faktorer som kan vara styrande vid val av litteratur kopplat till biblioterapi. Faktorer som nämns är individens ålder, kognitiv förmåga och andra typer av behov kopplat till individen. (McCullis & Chamberlain, 2013). Robertson et al. (2008), i artikeln från Skottland, Tijms et al. (2018), i artikeln från Nederländerna, Tukhareli (2011) i artikeln från Sydafrika, McCullis & Chamberlain, (2013) i artikeln från Storbritannien och USA samt Hodge et al. (2007), i artikeln från England, belyser alla, att utifrån utvald lämplig litteratur kan olika biblioterapeutiska aktiviteter som läsgrupper, högläsningssgrupper, bokcirkel och bokklubbar skapas.

Resultatet visar att rollerna att vara cirkelledare och/eller biblioterapeut samt leda högläsningssgrupper är tydligt användarinriktade, vilket framkommer i artiklar från England, Storbritannien, USA, Skottland, Nederländerna och Sydafrika (Hodge et al., 2007; McCullis & Chamberlain, 2013; Robertson et al., 2008; Tijms et al., 2018; Tukhareli, 2011). I exempelvis en högläsningssgrupp behöver ledaren introducera ett ämne innan högläsningen tar vid, efter det kan en guddad gruppdiskussion inledas, vilket framkommer i artikeln från Sydafrika (Tukhareli, 2011). I samband med samtal och diskussioner kring litteratur, vilket framkommer i en artikel från Storbritannien, kan det bli aktuellt för den som leder en biblioterapeutisk aktivitet att leda både gruppdiskussioner och individuella samtal (Brewster et al., 2013). McCullis och Chamberlain (2013) belyser, i artikeln från Storbritannien och USA, att relevanta samtalsämnen kan sammanställas utifrån en läst text, vilket kan stimulera till samtal och reflektion. Det är viktigt att den som leder en bokcirkel eller en högläsningssgrupp är

lyhörd för deltagarnas reaktioner, särskilt om det är svåra ämnen som deltagarna kan identifiera sig med. Att göra pauser och ställa frågor till deltagarna kan vara gynnsamt. (McCullis & Chamberlain, 2013).

Resultatet visar ett arbetsmoment som har med uppföljning att göra, vilket Turner (2008) belyser i artikeln från England. Uppföljning kan utföras genom ett enkelt utvärderingsformulär, vilket kan medfölja de böcker som utlånas och som ingår i en biblioterapeutisk aktivitet. Att utforma detta formulär är därmed också ett arbetsmoment som kan bli aktuellt. (Turner, 2008).

5.3 Utmaningar och hinder

Resultatet visar utmaningar och hinder kopplat till att tillämpa biblioterapi, vilka kan relateras till kategorierna samhällsrelaterade respektive biblioteks- och bibliotekarierelaterade utmaningar och hinder.

Resultatet visar en utmaning, som framkommer genom artiklar från Storbritannien och England, som samtidigt kan utgöra ett hinder för att tillämpa biblioterapi. Utmaningen är att det finns behov av ytterligare forskning för att förklara de sociala och terapeutiska fördelarna av att läsa litteratur i olika samhällskontexter. Det är brist på utvärdering av projekt kring tillämpad biblioterapi och det är också kostsamt att göra sådana utvärderingar. Att fastställa biblioterapins effekter är därmed en utmaning. (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013; Hodge, et al., 2007; Turner, 2008). En annan utmaning som också kan kopplas till behovet av ytterligare forskning, och som framträder genom artiklar från Storbritannien, Skottland och England, är att engagera hälsosektorn för samarbete i utövande av biblioterapi, exempelvis att få allmänläkare (GP, General Practitioners) intresserade att fortsätta tillämpa biblioterapi även efter att ett initialt projekt avslutats. Att etablera ett engagemang inom olika professioner inom hälsosektorn kan vara en potentiell utmaning även om det finns stöd från exempelvis primärvården (PCT, Primary Care Trust). Att få flera olika professioner inom hälso- och sjukvård att tillämpa Böcker på recept samt att nå ut till allmänheten och få dem att nyttja detta är viktigt. Vikten av att etablera samarbete mellan olika professioner betonas. (Brewster, 2009; Robertson et al., 2008; Turner, 2008).

Resultatet visar, genom artikeln från Storbritannien (Brewster et al., 2013), ett glapp vad gäller gemensam förståelse av biblioterapi mellan de som tillämpar biblioterapi och de som ska ta del av det. Syftet med biblioterapi, att förbättra psykisk hälsa genom att läsa, är detsamma för de som nyttjar biblioterapi och de som tillämpar biblioterapi. Det finns däremot ett glapp i vad som anses vara den viktigaste delen i biblioterapi. De som nyttjar biblioterapi anser att resultatet av biblioterapin är viktigare än den text som används. Synsättet skiljer sig från det som utövare av biblioterapi har. I artikeln framkommer inte mer information än så kring glappet. Vidare framkommer att det inte alltid finns en medvetenhet hos dem som tillämpar biblioterapi om att vissa deltagare, inom exempelvis aktiviteten Böcker på recept, saknar förmåga att läsa och ta del av hur de ska hantera psykisk ohälsa. Bibliotekspersonal anser att biblioterapi främst ska användas för individer med mild- till måttlig depression, medans de som nyttjar biblioterapi också har andra typer av diagnoser. En utmaning är därför att integrera användarperspektivet i utvärdering och utveckling kring utövande av biblioterapi. (Brewster et al., 2013).

Resultatet visar också en annan typ av utmaning, som framkommer i flertalet av artiklarna och som därmed kan relateras till Storbritannien, Australien, England, USA, Kanada, Skottland, Nederländerna och Sydafrika, vilken är att fastställa den litteratur som ska användas då biblioterapi ska tillämpas. I samband med detta är det också viktigt att identifiera individer med lägre läsförmåga. (Brewster, 2009; Harvey, 2010; Hodge et al., 2007; McCullis och Chamberlain, 2013; McLean, 2015; Robertson et al., 2008; Tijms et al., 2018; Tukhareli, 2011; Turner, 2008). Brewster (2009) belyser, genom artikeln från Storbritannien, att arbetsmomentet att välja rätt bok till rätt person är en utmaning som kräver tålmod. Robertson et al. (2008) menar, vilket visas genom artikeln från Skottland, att det är viktigt att vara medveten om risken att en individ kan känna ett misslyckande om den inte klarar att läsa klart en rekommenderad bok. Brist på kunskap om resursernas (litteraturens) innehåll kan utgöra en utmaning (Robertson et al., 2008). Harvey (2010) lyfter också, genom artikeln från Australien, fram utmaningar som har med de rekommenderade titlarna att göra och menar att en risk är att de som utövar biblioterapi har kännedom om många titlar på ett övergripande plan men inte vad gäller innehåll, intrig eller struktur. Att ha djupkunskap om de texter som ska användas inom biblioterapi är nödvändigt om de ska ha stor effekt, samtidigt är det viktigt att lära känna de individer som biblioterapi ska riktas mot för att kunna fullfölja den biblioterapeutiska effekten. (Harvey,2010).

Resultatet visar också andra typer av utmaningar: Merga (2020) belyser, genom artikeln från Australien, problematiken vad gäller kunskapsbrist. Bibliotekarier har en medvetenhet kring biblioterapi men saknar kunskap om vilka resurser som krävs och hur biblioterapi ska införas och tillämpas. Begränsade och minskade resurser kan vara en annan utmaning och ett hinder för att bedriva biblioterapi. (Merga, 2020). Turner (2008) belyser, genom artikeln från England, utmaningen med att hitta finansierare samt att utöka bibliotekets boksamlingar med lämpliga rekommenderade titlar. Vidare belyses behovet av personalutveckling för bibliotekspersonal i syfte att öka kunskap om psykisk ohälsa, vilket bör resultera i att de erhåller ett bättre självförtroende och blir mer bekväma med att tillämpa biblioterapi. Att marknadsföra biblioterapi och nå de individer som kan ha nytta av det är också en utmaning. (Turner, 2008). Brewster (2009) belyser, genom artikeln från Storbritannien, utmaningar relaterade till att utforma ett konsekvent innehåll för tillämpad biblioterapi. Exempel på områden där inkonsekvens mellan olika bibliotek kan uppstå är lämpliga bokämnen, låneperiod, reservationer, förseningsavgifter, lånekort, frågan om rekommenderade titlar endast ska vara tillgängliga på huvudbibliotek eller om de ska vara tillgängliga även på filialer, samt om böckerna endast ska vara tillgängliga via recept eller om de ska finnas tillgängliga på öppen hylla. (Brewster, 2009). McLean (2015) lyfter, genom artikeln från Kanada, problematiken kring att det publiceras en stor mängd självhjälpsböcker och att det är viktigt att vara medveten om den vinstdrivande motivation som finns bakom det, vilket kan innebära en ojämn kvalitet på utgivna böcker. (McLean, 2015).

6. Diskussion, slutsatser och förslag till framtida forskning

I detta kapitel diskuteras resultatet från kapitel 5, kopplingar görs till tidigare forskning och litteratur samt till teoretiska perspektiv. I avsnitt 6.1 redovisas tabell 4, vilken visar hur de olika biblioterapeutiska aktiviteterna kan relateras till de teoretiska perspektiven. Diskussionen förs med utgångspunkt i uppsatsens frågeställningar där också slutsatser framkommer. Genom att frågeställningarna besvaras uppnås uppsatsens syfte. Slutsatserna, vilka kan relateras till problemformuleringen, visar hur biblioterapi tillämpas utanför Sverige och belyser samtidigt de utmaningar och hinder som identifierats. Slutsatserna kan därmed vara intressanta att ta del av för olika verksamheter, exempelvis svenska folkbibliotek, som är intresserade av biblioterapeutisk verksamhet. I avsnitt 6.4 presenteras förslag till framtida forskning.

6.1 Vilka läsfrämjande aktiviteter som faller inom ramen för biblioterapi framkommer i det empiriska materialet?

I uppsatsens inledningskapitel framkommer att när en individ upplever ett inre behov av att läsa, kan det verka läsfrämjande. (Frid, 2016:12-13). I tidigare forskning, Hjul (2020:1-7; 59-66), framkommer att biblioterapi gynnar identifikation och katarsis samtidigt som det erbjuder avkoppling och verklighetsflykt. (Hjul, 2020:1-7; 59-66). I resultatet i kapitel 5 presenterades modellerna/aktiviteterna Böcker på recept, GIR, RAYS, RYW, högläsningssgrupper samt samtal om böcker. Det psykologiska perspektivet förenar aktiviteterna/modellerna genom läsning, samtal och diskussion om litteratur. Genom identifikation, som är en del av processen i det psykologiska perspektivet (McNicol, 2018:28-29), främjas möjligheten för en individ att känna ett inre behov av att läsa. Tukhareli (2011) uttrycker detta som att förbättringar i deltagarnas mående nås genom identifikation med karaktärer i litteraturen. Tukhareli (2011). Det går också att förklara de identifierade aktiviteternas läsfrämjande drag utifrån perspektivet läsbiblioterapi och interaktiv biblioterapi. McCarty Hynes och Hynes-Berry (1986:10-17) menar att en individ genom läsprocessen kan känna identifikation, nå katarsis och erhålla insikt utifrån händelser, situationer och karaktärer i litteraturen. Genom interaktiv biblioterapi kan detta förstärkas genom att nya sätt att tolka en text och karaktärer kan framkomma vilka kan ge läsaren nya perspektiv. (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:10-17). I tabell 4 visas detta genom att koppla samman biblioterapeutiska aktiviteter och modeller med de teoretiska perspektiv de kan relateras till. Sammantaget visar detta att samtliga identifierade modeller och aktiviteter i resultatet kan relateras till det psykologiska perspektivet. Den individuella läsprocessen, Böcker på recept, RAYS och RYW kan dessutom relateras till perspektivet läsbiblioterapi. Samtal om litteratur är den aktivitet vilken främst kan relateras till perspektivet interaktiv biblioterapi. Då samtal om litteratur kan utgöra delmoment inom de andra aktiviteterna, kan även dessa i viss mån relateras till den interaktiva biblioterapin, varför också dessa aktiviteter relateras till den interaktiva biblioterapin i tabellen.

Teoretiskt perspektiv	Typ av aktivitet, modell
Psykologiska perspektivet (identifikation, katarsis, insikt).	*Individuell läsning av litteratur. Böcker på recept, GIR, RAYS, RYW, Högläsning, Samtal om litteratur (Grupp, individuellt). *(Redovisas inte som en aktivitet/modell i resultatet av det empiriska materialet, men betraktas här som en aktivitet, eftersom individuell läsning av litteratur förekommer inom flertalet av de redovisade biblioterapeutiska modellerna/aktiviteterna).
Läsbiblioterapi (läsare och text; litteratur).	*Individuell läsning av litteratur, vilken därmed också kan förekomma som del/ingå inom aktiviteterna; Böcker på recept, RAYS och RYW.
Interaktiv biblioterapi (ledare och 1 eller flera deltagare)	Samtal om litteratur (i grupp och enskilt), vilket därmed också kan förekomma som del/ingå inom aktiviteterna Böcker på recept, RAYS, RYW, GIR och högläsningssgrupper.

Tabell 4. De biblioterapeutiska aktiviteternas relaterat de teoretiska perspektiven.

Högläsning är en aktivitet som framkommer i det empiriska materialet. Hodge et al. (2007) menar att GIR-grupper skiljer sig från andra läsgrupper och bokklubbar genom att tillämpa högläsning för målgruppen vuxna. Även tidigare forskning (Pettersson, 2020:32-34; 73-77) lyfter fram modellen GIR och kopplingen till aktiviteten Shared Reading med högläsning som dominerande inslag. Shared Reading har börjat tillämpas i Sverige och har likheter med biblioterapi. Pettersson betonar att biblioterapi och Shared Reading inte bör betraktas som två helt olika metoder då beröringspunkter finns dem emellan, GIR har dock inte ett terapeutiskt syfte i första hand utan startades för att verka läsfrämjande. (Pettersson, 2020:32-34; 73-77).

I tidigare forskning framkommer att vid fokus på böcker och läsning, d.v.s. biblio-delen av biblioterapi, kan det betraktas som en allmänmänsklig aktivitet som kan utövas på eller genom bibliotek och i samarbete med hälso- och sjukvård eller andra samhällsaktörer (Heinö, 2004:1-6; 49-53). Detta går att koppla till resultatet där flera av studierna pekar på vikten av samarbete mellan bibliotek och olika samhällsaktörer i utövandet av biblioterapi (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013; Hodge et al., 2007; Macdonald et al., 2013; Robertson et al., 2008; Turner, 2008). En slutsats är att biblioterapi tillämpas i samverkan mellan biblioteksverksamhet, hälso- och sjukvård, skola och sociala myndigheter, vilket visar på biblioterapins mångfald. Detta kan relateras till tidigare forskning som belyser hur biblioterapin har utvecklats och rört sig från renodlad klinisk biblioterapi till utvecklingsbiblioterapi, vilket därmed visar biblioterapins mångfald. (Brewster, 2018:3-18; McCullis, 2012:23-38; Pettersson, 2020:69-87).

Klinisk biblioterapi respektive utvecklingsbiblioterapi inkluderas i det teoretiska perspektivet interaktiv biblioterapi. Skillnaden mellan klinisk biblioterapi respektive utvecklingsbiblioterapi är att de individer vilka klinisk biblioterapi kan riktas mot har någon form av diagnos, medan detta inte är fallet inom utvecklingsbiblioterapi. (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:13-17). I resultatet framträder och uttrycks inte begreppen klinisk- respektive utvecklingsbiblioterapi explicit. Koppling till dessa begrepp framträder på ett indirekt plan i det empiriska materialet, genom att de olika biblioterapeutiska aktiviteterna och modellerna tillämpas, vilket framkom i resultatkapitlet, i tre skilda samhällskontexter i samarbete med biblioteksverksamhet. Då mer än hälften av artiklarna i det empiriska materialet har koppling till samhällskontexten *hälso- och sjukvård*, (samhällskontext 1 i avsnitt 5.1.1), innebär det att den kliniska biblioterapin tillämpas. Detta framträder i resultatet särskilt i tillämpningen av modellen Böcker på recept, då en individ har någon form av diagnos fastställt. Genom det teoretiska perspektivet interaktiv biblioterapi framkommer, genom McCarty Hynes och Hynes-Berry (1986:13-14), att klinisk biblioterapi också kan riktas mot individer med beroendeproblematik vilket kan relateras till resultatet och till samhällskontexten *andra typer av samhällsaktörer* (samhällskontext 3 i avsnitt 5.1.1). McCarty Hynes och Hynes-Berry (1986:14-17) menar också att utvecklingsbiblioterapi tillämpas i syfte att hjälpa människor med olika typer av behov kopplat till personlighetsutveckling. I resultatet kan detta relateras främst till samhällskontexten *skola och utbildning* (samhällskontext 2 i avsnitt 5.1.1), där biblioterapin riktas mot elever och studenter som inte har en diagnos.

Slutsatsen är att biblioterapi tillämpas i samarbete mellan biblioteksverksamhet, hälso- och sjukvård, skola och sociala myndigheter, vilket visar på biblioterapins mångfald. Biblioterapi tillämpas genom flera olika modeller och aktiviteter, som Böcker på recept, GIR, RAYS, RYW, högläsningssgrupper samt samtal om böcker. Genom att samverka sker mellan olika samhällsaktörer utnyttjas möjligheten att inhämta professionella råd från samarbetspartners vid behov. Det som förenar biblioterapi och läsfrämjande verksamhet är det psykologiska perspektivet på litteratur, med möjlighet till identifikation, katarsis och insikt.

6.2 Vilka arbetsmoment och roller som faller inom ramen för biblioterapi framkommer i det empiriska materialet?

I tidigare forskning (Gambring, 2018:1-6; 40-52) diskuteras olika arbetsmoment och roller för bibliotekarier generellt vilka är informationssökning, digital kompetens, litteraturkännedom, bibliotekarien som allvetare, social kompetens, samt andra personliga egenskaper som flexibilitet, tålamod och stresstålighet. Vidare framkommer att bibliotekarier anser att det finns likheter mellan biblioterapi och de mer traditionella sätten att förmedla litteratur. (Gambring, 2018:1-6; 40-52). Detta kan relateras till resultatet i denna uppsats, där det framkom vilka arbetsmoment och roller som är aktuella vid tillämpning av biblioterapi. Det som främst kan relateras till de arbetsmoment och roller som Gambring diskuterar, i relation till biblioterapi, är vikten av god litteraturkännedom. En förutsättning för att kunna tillämpa biblioterapi är att lämplig litteratur väljs ut, vilket framkommer i ett flertal av studierna (Brewster, 2009; Harvey, 2010; Hodge et al., 2007; McCullis & Chamberlain, 2013; McLean, 2015;

Robertson et al., 2008; Tukhareli, 2011; Turner, 2008). Arbetsmomentet innebär att lära känna individen ordentligt vilket kan göras genom samtal om vad individen önskar att läsa (Brewster, 2009; Harvey, 2010; Robertson et al., 2008). I samband med detta arbetsmoment kan det vara gynnsamt att fastställa kriterier för den litteratur som ska väljas ut (Tukhareli, 2011). Detta är också något som McCullis och Chamberlain (2013) diskuterar, de menar att faktorer som ålder, kognitiv förmåga och behov kan vara styrande vid fastställande av lämplig litteratur. (McCullis & Chamberlain, 2013). Då resultatet i uppsatsen tydligt visar vikten av att genom samtal lära känna en individ ordentligt för att kunna fastställa lämplig litteratur, framstår också egenskaperna social kompetens och tålmod, som Gambring (2018:1-6; 40-52) lyfter fram, som värdefulla i samband med tillämpning av biblioterapi. Detta kan relateras till Brewster (2009) som menar att det krävs tålmod att välja rätt bok till rätt person.

Då det psykologiska perspektivet innebär en process med stegen identifikation, katarsis och insikt (McNicol, 2018:28-29) får detta betydelse i arbetsmomentet att lära känna en individ för att kunna fastställa lämplig litteratur. Genom att lära känna en individ på djupet och därmed kunna erbjuda lämplig litteratur utifrån dennes förutsättningar, främjas att identifikation, katarsis och insikt nås. Detta gör att arbetsmomentet att lära känna en individ ordentligt genom samtal, kan relateras till det psykologiska perspektivet. Arbetsmomentet att lära känna en individ och sedan fastställa lämplig litteratur kan även relateras till perspektivet läsbiblioterapi och perspektivet interaktiv biblioterapi. Läsbiblioterapi handlar om det som sker i mötet mellan en läsare och en text och interaktiv biblioterapi utövas genom samtal och diskussion mellan en ledare och deltagare (McCarty Hynes & Hynes-Berry, 1986:10-17). Interaktiv biblioterapi kan tillämpas inom biblioterapeutiska aktiviteter som bokcirklar, bokklubbar eller samtal om böcker. Arbetsmomentet och rollen inom interaktiv biblioterapi, framträdde i resultatet genom att visa att cirkelledare, biblioterapeut samt ledare för högläsningssgrupper är vanliga roller vid tillämpning av biblioterapeutiska aktiviteter/modeller (Hodge et al., 2007; McCullis & Chamberlain, 2013; Robertson et al., 2008; Tijms et al., 2018; Tukhareli, 2011). Då den interaktiva biblioterapi inkluderar den kliniska respektive den utvecklingsinriktade biblioterapi framstår vikten av att lära känna en individ ordentligt som närvarande inom alla typer av tillämpad biblioterapi.

Av tidigare forskning framkommer att det krävs att större samarbeten etableras mellan olika samhällsaktörer för att biblioterapi ska kunna införas på folkbibliotek (Gambring, 2018:1-6; 40-52; Heinö, 2004:1-6; 49-53). Detta är också något som Macdonald et al. (2013) lyfter fram och resonemanget anknyter till Tukhareli (2011) som anser att biblioterapi kan stärka relationen mellan folkbibliotek och samhället. Genom att biblioterapi tillämpas i samverkan mellan olika samhällsaktörer får också olika yrkesgrupper olika roller, vilket uppsatsens resultat visar. Den tydligaste och mest framträdande skillnaden är att sjukvårdspersonal fastställer de rekommenderade titlarna i samband med att den biblioterapeutiska modellen Böcker på recept tillämpas, och att biblioteksverksamhet efter det gör inköp av litteraturen, lagerför, tillhandahåller och gör den tillgänglig genom skyltning. (Hodge, et al., 2007; McCullis & Chamberlain, 2013; Robertson et al., 2008; Turner, 2008). Detta visar att de arbetsmoment och roller som är aktuella för biblioteksverksamhet i samband med tillämpning av biblioterapi inkluderar flera av de mer traditionella arbetsuppgifterna för biblioteksverksamhet.

Slutsatsen är att tre grundläggande arbetsmoment/roller är aktuella i samband med att biblioterapi tillämpas. Arbetsmomentet att lära känna en individ för att välja rätt litteratur är centralt. Det andra arbetsmomentet är att etablera samarbete med olika samarbetsaktörer, där olika samhällsaktörer är aktuella som biblioteksverksamhet, hälso- och sjukvård, skola samt andra typer av sociala myndigheter. Den tredje rollen i tillämpningen av biblioterapi är att vara exempelvis bokcirkelledare eller leda andra typer av samtal och diskussioner om litteratur. Det grundläggande arbetsmomentet att lära känna en individ ordentligt för att kunna välja lämplig litteratur stärker det psykologiska perspektivet på litteratur som förenande länk mellan biblioterapi och läsfrämjande verksamhet.

6.3 Vilka eventuella utmaningar och hinder med koppling till utövande av biblioterapi framkommer i det empiriska materialet?

Flera av studierna poängterar att det behövs mer forskning och evidens som styrker biblioterapins effekter och fördelar, vilket är en förutsättning för att kunna etablera samarbete med andra samhällsaktörer. Det är också viktigt att integrera användarperspektivet i utvärdering och utveckling av biblioterapi. (Brewster, 2009; Brewster et al., 2013; Hodge et al., 2007; Turner, 2008). Utmaningen kring behovet av mer evidens kan kopplas till tidigare forskning som belyser att svenska läkare har en avvaktande hållning kring biblioterapi, troligen beroende av att de måste följa Socialstyrelsens riktlinjer och krav på vilken typ av forskning som stödjer en viss behandlingsform (Pettersson, 2020:76-77). Av tidigare forskning framkommer att terminologin i sig självt kan utgöra ett hinder då icke-klinisk personal kan associera begreppet till licensiering och medicinska behandlingar (Gambring, 2018:1-6; 40-52; Lu, 2008:47-49). Då flera av de utmaningar och hinder som framkommit i resultatet går att koppla till en övergripande samhällsnivå kan detta också relateras till tidigare forskning som belyser biblioterapins utveckling och mångfald (McCullis, 2012: 23-38). Detta stärker bilden av biblioterapi som en tvärvetenskaplig metod med kopplingar till både psykiatri, medicin, hälsovård, pedagogik och biblioteksverksamhet. Detta stämmer också väl överens med resultatet i uppsatsen då de vetenskapliga artiklarna är publicerade inom medicin, utbildningssektorn och biblioteks- och informationsvetenskap. Av detta kan vikten av mer forskning och evidens kring biblioterapi utifrån olika samhällskontexter förstås.

En annan utmaning som framkommer av Brewster (2009) och som kan relateras till både det psykologiska perspektivet och perspektivet läsbiblioterapi på litteratur är att välja rätt bok till rätt person. Det kan vara svårt att lära känna en individ på djupet, vilket dock är en förutsättning för att kunna välja rätt litteratur i syfte att individen ska känna identifikation, nå katarsis och erhålla insikt. Detta måste balanseras mot risken att välja en för svår bok som individen inte klarar av att läsa klart, vilket skulle motverka det läsfrämjande syftet (Robertson et al., 2008). Av tidigare forskning framkommer att det finns en kunskapsbrist hos bibliotekarier vad gäller att utöva biblioterapi (Heinö, 2004:1-6; 49-53; Gambring, 2018:1-6; 40-52). Bibliotekariers kunskapsbrist är också något som framkommer i resultatet, en utmaning är därför att höja kunskapsnivån (Brewster et al., 2013; Turner, 2008). Turner (2008) menar också att frågan kring finansiering av biblioterapeutiska aktiviteter är en utmaning och kan vara ett hinder. Att finansiering kan vara en utmaning är något som tidigare forskning också pekar på

(Heinö, 2004:1-6; 49-53). Detta kan kopplas till resonemanget som Turner (2008) för om utmaningen kring marknadsföring av biblioterapi då detta ofta är förknippat med dyra omkostnader.

Slutsatsen är att de utmaningar och hinder som framkom i resultatet i samband med att tillämpa biblioterapi delvis är relaterade till en övergripande samhällsnivå, där samverkan mellan olika samhällsaktörer krävs, vilket också belyser biblioterapins mångfald. Andra utmaningar och hinder är relaterade specifikt till verksamheter som tillämpar biblioterapi, exempelvis biblioteksverksamhet. Det behövs mer evidens kring biblioterapins fördelar och effekter vilket kan underlätta då olika samhällsaktörer ska samverka i samband med att tillämpa biblioterapi. Ett annan utmaning och hinder är att det finns en kunskapsbrist hos bibliotekarier vad gäller att tillämpa biblioterapi. Finansiering av biblioterapeutiska aktiviteter och marknadsföring relaterat till dessa är annan utmaning. En tydlig användarinriktad utmaning är att lära känna en individ tillräckligt väl för att kunna fastställa lämplig litteratur.

6.4 Förslag på framtida forskning

Det finns behov av forskning kring biblioterapins effekter. Då biblioterapi kan bedrivas i samarbete mellan olika samhällsaktörer finns behov av forskning inom olika kontext och med olika typer av samarbeten. Det finns också behov av forskning utifrån ett tydligt användarperspektiv som dels belyser vad användarna efterfrågar, men som också undersöker biblioterapins effekter genom att göra användarundersökningar på de som deltagit i biblioterapeutiska aktiviteter. Särskilt intressant är då att göra utvärderingar som tydligt undersöker och stärker biblioterapins läsfrämjande effekt. Ett annat forskningsområde är inom biblioteks- och informationsvetenskapens professionsforskning, där relationen mellan bibliotekarieprofessionens kompetens, uppdrag och legitimitet å ena sidan och rollen som biblioterapeut i biblioterapeutisk verksamhet å andra sidan kan studeras.

7. Referenslista

7.1 Empiriskt material

- Brewster, L. (2009). Books on prescription: Bibliotherapy in the United Kingdom. *Journal of Hospital Librarianship*, 9(4), 399-407. doi:10.1080/15323260903253456
- Brewster, L., Sen, B., & Cox, A. (2013). Mind the Gap: Do Librarians Understand Service User Perspectives on Bibliotherapy? *Library Trends*, 61(3), 569–586. doi:10.1353/lib.2013.000
- Harvey, P. (2010). Bibliotherapy use by welfare teams in secondary colleges. *Australian Journal of Teacher Education*, 35(5), 29-39. doi:10.14221/ajte.2010v35n5.3
- Hodge, S. M., Robinson, J., & Davis, P. (2007). Reading between the lines: The experiences of taking part in a community reading project. *Medical Humanities*, 33(2), 100-104. doi:10.1136/jmh.2006.000256
- Macdonald, J., Vallance, D., & Mcgrath, M. (2013). An evaluation of a collaborative bibliotherapy scheme delivered via a library service. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 20(10), 857-865. doi:10.1111/j.1365-2850.2012.01962.x
- McCulliss, D., & Chamberlain, D. (2013). Bibliotherapy for youth and adolescents-school-based application and research. *Journal of Poetry Therapy*, 26(1), 13-40. doi:10.1080/08893675.2013.764052
- McLean, S. (2015). With or without a therapist: Self-help reading for mental health. *Health Education Journal*, 74(4), 442-457. doi:10.1177/0017896914543208
- Merga, M. (2020). fors. *Journal of Library Administration*, 60(6), 660-673. doi:10.1080/01930826.2020.1773718
- Robertson, R., Wray, S. J., Maxwell, M., & Pratt, R. J. (2008). The introduction of a healthy reading scheme for people with mental health problems: usage and experiences of health professionals and library staff. *Mental Health in Family Medicine*, 5(4), 219–228.
- Tijms, J., Stoop, M. A., & Polleck, J. N. (2018). Bibliotherapeutic book club intervention to promote reading skills and social–emotional competencies in low SES community-based high schools: A randomised controlled trial. *Journal of Research in Reading*, 41(3), 525-545. doi:10.1111/1467-9817.12123
- Tukhareli, N. (2011). Bibliotherapy in a library setting: Reaching out to vulnerable youth. *Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research*, 6(1). doi:10.21083/partnership.v6i1.1402
- Turner, J. (2008). Bibliotherapy for health and wellbeing: An effective investment. *Australasian Public Libraries and Information Services (APLIS)*, 21(2), 56- 61.

7.2 Källor

- Backman, J. (2016) *Rapporter och uppsatser*.(3.uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Brewster, L. (2018). Bibliotherapy: a critical history. In McNicol, S. & Brewster, L. (Eds.), *Bibliotherapy*. London: Facet Publishing.
- Bryman, A., & Nilsson, B. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.). Malmö: Liber.
- Crothers, S.M. (1916, 09). A literary clinic. *The Atlantic Monthly*, (1857-1932), 118, 291.
- Frid, N. (2016). *Läsa, läka, leva! : om läsfrämjande och biblioterapi*. Lund: BTJ Förlag.
- Gambring, M. (2018). *En intervjustudie av ett antal folkbibliotekariers förhållningssätt till biblioterapi i relation till sin yrkesroll och litteraturförmedling*. (Masteruppsats, Högskolan i Borås, Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT). Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1305269/FULLTEXT01.pdf>
- Heinö, A. (2004). *Man behöver inte vara officiellt deprimerad: Om biblioterapi som biblioteksverksamhet, med Kirklees i England som exempel*. (Magisteruppsats, Högskolan i Borås, Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap / Bibliotekshögskolan). Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1308647/FULLTEXT01.pdf>
- Hjul, C. (2020). *Biblioterapi på folkbibliotek: En kvalitativ studie*. (Masteruppsats, Uppsala universitet, Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, Historisk-filosofiska fakulteten, Institutionen för ABM). Hämtad från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1382407/FULLTEXT01.pdf>
- Hsieh, H.-F. & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288.
- Ihanus, J. (2004). Litteratur och terapi. I Ihanus, J. (Red.), *Att tala eller att tala, litteraturterapi - ett sätt att växa*. Övers. från finska av Ann-Christine Relander. Helsingfors: BTJ Kirjastopalvelu.
- Lu, Y. (2008). Helping children cope: What is bibliotherapy? *Children & Libraries*, 6(1), 47-49.
- McCarty Hynes, A. & Hynes-Berry, M. (1986). *Biblio-poetry therapy : The interactive process: a handbook* . Boulder och London: Westview Press
- McCulliss, D. (2012). Bibliotherapy: Historical and research perspectives. *Journal of Poetry Therapy*, 25(1), 23–38. <https://doi.org/10.1080/08893675.2012.654944>
- McNicol, S. (2018). Theories of bibliotherapy. In McNicol, S. & Brewster, L. (Eds.), *Bibliotherapy*. London: Facet Publishing.

Pettersson, C. (2020). *Biblioterapi: hälsofrämjande läsning i teori och praktik*. Stockholm: Appell Förlag.

Pettersson, T. (2009). Att läsa för att utvecklas. I Nilsson Skans, K. & Pettersson, T. (Red.), *Litteratur som livskunskap: tvärvetenskapliga perspektiv på personlighetsutvecklande läsning*. Borås: Högskolan Borås.

Rubin, R. (1978). *Using bibliotherapy: a guide to theory and practice*. Phoenix: Oryx Press.

Spurgin, K.M. & Wildemuth, B.M. (2017). Content Analysis. In Wildemuth, B.M. (Ed.), *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*, 2nd Edition: Santa Barbara, California: Libraries Unlimited.

Wildemuth, B.M. (2017). Existing Documents and Artifacts as Data. In Wildemuth, B.M. (Ed.), *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*, 2nd Edition: Santa Barbara, California: Libraries Unlimited.

Bilaga 1: Sammanfattning av artiklarna i det empiriska materialet

1. Hodge, S. M., Robinson, J., & Davis, P. (2007). Reading between the lines: The experiences of taking part in a community reading project. *Medical Humanities*, 33(2), 100-104.
doi:10.1136/jmh.2006.000256

Suzanne Hodge, doktor inom medicin och verksam vid University of Liverpool i Storbritannien, Jude Robinson, professor och verksam vid University of Liverpool i Storbritannien och Philip Davis, professor och verksam vid University of Liverpool, har gjort en studie som syftar till att redovisa de erfarenheter människor fått genom deltagande i samhällsförankrade läsgrupper (*Get into Reading Project in Wirral, Merseyside, UK*). Studien utfördes mellan december 2005 och februari 2006 och hade en kvalitativ ansats. Tre metoder användes: deltagande observationer av fem läsgrupper, intervju med samarbetsaktör samt en fallstudie där en grupp både intervjuades och observerades. De intervjuade grupperna tillhörde olika samhällskontext som bibliotek, boende för hemlösa män och ett boende för drogrehabilitering. Samtliga deltagare var över 18 år. Empirin analyserades tematiskt. Studien visar att läsgrupperna inte fyllde en specifik biblioterapeutisk funktion, men att litteraturen fyllde ett brett syfte gällande både sociala aspekter och individuella terapeutiska fördelar. Det framkommer också att högläsning i grupp var en uppskattad aktivitet. De sociala aspekterna innebar exempelvis att deltagare i olika åldrar, kön och bakgrund etablerade social kontakt. Individuella terapeutiska fördelar uppstod bl.a. i en läsgrupp på bibliotek riktad mot deltagare med psykisk ohälsa.

2. Turner, J. (2008). Bibliotherapy for health and wellbeing: An effective investment. *Australasian Public Libraries and Information Services (APLIS)*, 21(2), 56- 61.

June Turner, utvecklingschef inom biblioteks- och informationsvetenskap vid sjukhusbibliotek i Storbritannien, redogör för hur biblioterapi praktiseras i Essex och belyser därmed hur biblioterapi utvecklas i Storbritannien, vilket utgör studiens syfte. Studien är utförd 2006. I fokus är ”Böcker på recept” och användning av litteratur för att främja hälsa och välbefinnande. Studien redovisar hur ett antal bibliotek samarbetar med den psykiatriska vården. Två olika sätt att arbeta med Böcker på recept redovisas: 1: En individ kan i samspråk med en läkare ordinerar ”Böcker på recept” och sedan besöka ett bibliotek för att låna aktuell/a titel/titlar. 2: Individen kan själv välja bland rekommenderade titlar på biblioteket. Projektet belyser direkta fördelar för användarna exempelvis att bibliotekets aktiviteter och bokbestånd utvecklades och att nya samarbeten för biblioteken uppstod. De utmaningar som identifierades var exempelvis att engagera sig i sjukvårdssektorn, att utvärdera och utveckla en evidensbas, finansiering, utbildning av bibliotekspersonal samt marknadsföring.

3. Robertson, R., Wray, S. J., Maxwell, M., & Pratt, R. J. (2008). The introduction of a healthy reading scheme for people with mental health problems: usage and experiences of health professionals and library staff. *Mental Health in Family Medicine*, 5(4), 219–228.

Roma Robertson, verksam inom medicin vid University of Stirling i Storbritannien, Steven J. Wray, verksam vid East Lothian Council i Storbritannien, Margaret Maxwell, professor inom medicin vid University of Stirling i Storbritannien och Rebekah J. Pratt, verksam som assisterande professor vid University of Minnesota USA, har gjort en studie 2007 som syftar till att utforska erfarenheter och upplevelser av biblioterapi inom sjukvård. Semistrukturerade intervjuer genomfördes med bibliotekarier och förskrivare. Studien genomfördes i projektet *Healthy Reading – East Lothian (HR-EL)*, ett samarbete mellan bibliotek och hälsovård med fokus på biblioterapi. Intervjuerna inriktades på sjukvårdspersonals uppfattning och erfarenheter av ”Böcker på recept”, samt på bibliotekariernas förväntningar och reflektioner kring utbildningskrav och resurser. Empirin analyserades tematiskt. Resultatet visar att sjukvårdspersonal och bibliotekarier är positiva till biblioterapi och ”Böcker på recept” samt att tjänsten nyttjas av biblioteksanvändare. Identifierade hinder var exempelvis att sjukvårdspersonal glömmer möjligheten att ordinera ”Böcker på recept”, kunskapsbrist, att patienter har svårt att hitta resurser samt att konsultation är tidskrävande.

4. Brewster, L. (2009). Books on prescription: Bibliotherapy in the United Kingdom. *Journal of Hospital Librarianship*, 9(4), 399-407.
doi:10.1080/15323260903253456

Liz Brewster, universitetslektor inom medicinsk utbildning och verksam vid Lancaster Medical school vid Lancaster University i Storbritannien, har gjort en studie som syftar till att redovisa två förhållningssätt på biblioterapi som används i Storbritannien: kreativ biblioterapi (fiktion) och självhjälps-biblioterapi (icke-fiktion). Den biblioterapi som skildras praktiseras övervägande inom folkbibliotek, men kan fungera även på sjukhus i samarbete med sjukhusbibliotekarier och sjukvårdspersonal. *Böcker på recept* är en modell som används i England, Skottland och Irland och är ett samarbete mellan bibliotek och primärvård. Studien visar följande: Litteratur kan vara stöd för patienter för att normalisera extraordinära omständigheter. Bibliotekarier kan rekommendera lämpliga böcker för underhållning och avkoppling. Läsning har gynnsam effekt på psykiskt välmående. Att samtala kring litteratur har positiv inverkan och kan genomföras på biblioteket och vårdavdelning. Biblioterapi som praktiseras på folkbibliotek i samarbete med primärvård i Storbritannien har potential att få ett betydande genomslag på sjukhusbibliotek internationellt.

5. Harvey, P. (2010). Bibliotherapy use by welfare teams in secondary colleges. *Australian Journal of Teacher Education*, 35(5), 29-39. doi:10.14221/ajte.2010v35n5.3

Pam Harvey, universitetslektor inom medicin och verksam vid Monash University i Australien, har genomfört en studie som syftar till att redogöra för hur biblioterapi praktiseras i en gymnasieskola (Australien) med elever som har kroniska sjukdomar. I studien belyses hur välfärdscoordinatorer som skolsköterskor, lärare och bibliotekarier använder böcker i samband med att stödja studenter som upplever eller går igenom någon form av problem. Det framkommer att det är vanligt att böcker används som verktyg i skolan och att det därmed praktiseras en form av informell biblioterapi. Genom litteratur kan studenter identifiera sig med karaktärer med samma typ av problem som de själva har, vilket gör att de inte känner sig ensamma med sina problem. Studenterna kan därigenom bättre förstå sin egen situation, vilket medför att de kan göra förändringar i sitt liv och uppnå bättre balans i livet.

6. Tukhareli, N. (2011). Bibliotherapy in a library setting: Reaching out to vulnerable youth. *Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research*, 6(1). doi:10.21083/partnership.v6i1.1402

Natalia Tukhareli, verksam inom biblioteks- och informationsvetenskap vid Canadian Memorial Chiropractic College i Kanada, har gjort en studie i syfte att undersöka biblioterapiens funktion i en bibliotekskontext. Studien identifierar specifika biblioterapeutiska aktiviteter som praktiseras i samband med att stötta personer som är sjuka och påverkade av HIV/AIDS. Studien redogör därmed för ett projekt inom biblioteksverksamhet med inriktning att fylla dessa människors behov vad gäller information och rekreation. Projektet genomfördes vid *Nkosi's Haven Library in Johannesburg, South Africa*, 2010. Av studien framkommer att projektet belyser vikten av att införa kreativ biblioterapi i bibliotekskontext. Biblioterapi har en stor utvecklingspotential vad gäller att bidra till utsatta och sårbara människors behov. Biblioterapi kan exempelvis hjälpa barn att hantera deras egna psykiska, fysiska och sociala problem genom att identifiera likheter mellan dem själva och karaktärer i litteratur. Detta medför också att de utvecklar en förmåga att känna medlidande med andra människor.

7. Brewster, L., Sen, B., & Cox, A. (2013). Mind the Gap: Do Librarians Understand Service User Perspectives on Bibliotherapy? *Library Trends*, 61(3), 569–586. doi:10.1353/lib.2013.000

Liz Brewster, universitetslektor inom medicinsk utbildning och verksam vid Lancaster University i Storbritannien, Barbara Sen, samhällsvetare vid University of Sheffield i Storbritannien och Andrew Cox, verksam inom biblioteks- och informationsvetenskap vid University of Sheffield i Storbritannien, redogör för en studie utförd vid tre tillfällen (2007, 2009 samt 2009-2010) där data samlades in genom djup- och fokusgruppsintervjuer med fokus att lyfta fram olika perspektiv på biblioterapi. Studien genomfördes inom fem olika geografiska områden i Storbritannien och syftade till att

undersöka sjukvård och bibliotek som praktiserar biblioterapi, med särskilt fokus på de som fick ta del av biblioterapi. I analysarbetet gjordes tematisk innehållsanalys. I Storbritannien praktiseras tre olika huvudmodeller av biblioterapi: 1. *Books on prescription*, vilken är en lista på rekommenderade böcker inom kognitiv beteendeterapi (självhjälpsböcker). 2. *Reading And You Service/Scheme (RAYS)*, i denna modell genomförs högläsning i grupper inklusive samtal om texter som skönlitteratur och poesi. *Get into Reading (GIR)*, denna modell liknar RAYS men inriktas främst på klassiska texter. Studiens resultat visar på kunskapsbrist hos dem som tillhandahåller och praktiserar biblioterapi. Det finns ett gemensamt mål för de som tillhandahåller biblioterapi och de som nyttjar biblioterapi, vilket var: förbättra psykisk hälsa och välmående. Studien identifierade däremot ett glapp vad gäller gemensam förståelse av biblioterapi mellan de som tillhandahåller och praktiserar det och dess användare.

8. Macdonald, J., Vallance, D., & Mcgrath, M. (2013). An evaluation of a collaborative bibliotherapy scheme delivered via a library service. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 20(10), 857-865. doi:10.1111/j.1365-2850.2012.01962.x

John Macdonald, verksam som professor i psykologi vid University of the West of Scotland, Storbritannien, D. Vallance, verksam som informationsansvarig och biblioterapeut vid The Dick Institute i Storbritannien och M. Mcgrath, verksam som informationsansvarig och biblioterapeut vid The Dick Institute i Storbritannien, har gjort en studie (utförd december 2005-juni 2008) i syfte att redogöra för effekterna av ett biblioterapisystem som tillhandahölls genom biblioteksverksamhet (East Ayrshire Library Services), sjukvård (General Practice), lokala sociala myndigheter och individuella initiativ. Systemet heter *The Read Yourself Well (RYW)* vars funktion är att ge stöd till vuxna som har milda till måttliga psykiska besvär och där det inte är lämpligt att ge klinisk behandling. Statistiska analyser genomfördes, vilka visade på betydande förbättringar vad gällde den psykiska hälsan för både män och kvinnor från alla tre hänvisningsvägar. Hänvisningsvägarna var: 1. De som hänvisats av sjukvård. 2. De som hänvisats av annan samarbetsaktör tillhörande lokala sociala myndigheter. 3. De som själva tagit kontakt med en biblioterapeut, eftersom de redan var biblioteksanvändare. Detta stödjer idén att tillämpad biblioterapi i en bibliotekskontext kan vara effektiv i syfte att behandla psykisk ohälsa.

9. McCulliss, D., & Chamberlain, D. (2013). Bibliotherapy for youth and adolescents-school-based application and research. *Journal of Poetry Therapy*, 26(1), 13-40. doi:10.1080/08893675.2013.764052

Debbie McCulliss, verksam inom medicin och vetenskapligt skrivande i USA och David Chamberlain, verksam inom biblioteks- och informationsvetenskap vid Alexandra Education Centre i Storbritannien, har gjort en forskningsöversikt (litteratur publicerad mellan 1997-2011) som belyser hur biblioterapi kan användas i syfte att tillhandahålla studenter stöd vad gäller problem som berör allt från allmänna beteendefrågor till fysiska och psykiska besvär. Syftet med forskningsöversikten var att den ska kunna användas som en guide för dem som vill utveckla biblioterapiprogram för unga och ungdomar. Det framkommer att biblioterapi har använts och används i många olika kontexter och för olika syften exempelvis som stöd i uppfostran eftersom biblioterapi

kan hjälpa till att öka förståelsen för unga och olika problem. En tabell över vilka typer av problem/svårigheter som kan hanteras med biblioterapi redovisas, som ångest, aggression, mobbning, depression och social utveckling och självkänsla. Tabellen ger också förslag på vilken typ av biblioterapi som kan vara lämplig för olika åldersgrupper.

10. McLean, S. (2015). With or without a therapist: Self-help reading for mental health. *Health Education Journal*, 74(4), 442-457.
doi:10.1177/0017896914543208

Scott McLean, verksam inom medicin och pedagogik vid University of Calgary i Kanada, har gjort en studie i syfte att belysa läsningsprocessens gynnsamma effekter på den psykiska hälsan. Artikeln redovisar resultatet från strukturerade djupintervjuer med deltagare som rekryterats via annons från de fyra största städerna i Västra Kanada. Intervjuerna genomfördes 2012. Det empiriska materialet analyserades tematiskt. De intervjuade fick svara på frågor i syfte att reflektera kring deras erfarenheter av att läsa självhjälpsböcker. Studien ökade förståelsen för läsning och litteraturens betydelse för den psykiska hälsan. Vidare visar studien att det är nödvändigt att hälsosektorn har kunskap om olika läsare och deras upplevelser för att kunna utveckla ett ansvarsfullt synsätt vad gäller att använda självhjälpsböcker i samband med att främja psykisk hälsa.

11. Tijms, J., Stoop, M. A., & Polleck, J. N. (2018). Bibliotherapeutic book club intervention to promote reading skills and social-emotional competencies in low SES community-based high schools: A randomised controlled trial. *Journal of Research in Reading*, 41(3), 525-545.
doi:10.1111/1467-9817.12123

Jurgen Tijms, verksam inom psykologi vid University of Amsterdam i Nederländerna, Mirthe A. Stoop, verksam vid Institute for Learning Disabilities Amsterdam i Nederländerna och Jody N. Polleck, verksam som docent vid Hunter College i USA, har gjort en studie i syfte att belysa hur läsförmåga och sociala känslomässiga kompetenser har betydelse för både skolgång och livskvalitet. Som bakgrund till studien nämns det faktum att attityder till läsning minskar från 12 års åldern (när de lämnar primary school), samt att det är känt att ett ökat behov och krav på socialt känslomässiga kompetenser sker i den övergången. Studien utvärderar effekter av ett skolbaserat program med inriktning att främja läsförmåga och de sociala och känslomässiga förmågorna. Studien inriktades mot elever som var mellan 12-14 år som studerade första året på secondary school i Amsterdam och som kom från familjer med låg socioekonomisk status. 100 elever deltog i studien varav 44 deltog i bokklubben och 56 tillhörde en kontrollgrupp. Av studien framkommer att biblioterapeutiska bokklubbar är ett bra verktyg för att förbättra läsattityder, läsförståelse och förbättra den sociala och känslomässiga kompetensen i urvalsgruppen. Slutsatsen av studien blir att biblioterapeutiska bokklubbar bör ingå i undervisningen från att elever är ungefär 12 år med motiveringen att de båda färdigheter som detta kan förbättra är viktiga för deras fortsatta studier.

12. Merga, M. (2020). How can school libraries support student wellbeing? Evidence and implications for further research. *Journal of Library Administration*, 60(6), 660-673. doi:10.1080/01930826.2020.1773718

Margaret Merga, verksam som universitetslektor, forskar om bibliotek och är verksam vid Cowan University i Australien, har gjort en forskningsöversikt som syftar till att visa vilken funktion skolbibliotek kan ha för studenters välmående och psykiska hälsa. Studien belyser tre viktiga funktioner som skolbibliotek kan fylla: 1. Vara en trygg plats för unga. 2. Främja och stärka välmående. 3. Stödja och främja biblioterapeutisk verksamhet och läsning. Merga hävdar att även om forskning styrker att skolbibliotek kan fylla en viktig funktion finns det behov av ytterligare forskning för att skolbibliotekarier och professionella samarbetspartner ska kunna etablera detta på ett effektivt sätt och hävda att det är en viktig del av deras funktion. Skolbibliotekariers funktion för att främja välmående behöver därmed erkännas som policy. Ytterligare forskning som involverar samarbete mellan skolbibliotekarier och andra aktörer, exempelvis skolan behövs därmed.